

bijen

Voorjaar

*Het spruit aan de bomen, het groent in de wei,
En vogeltjes zingen een liedje erbij.
Zij keerden naar hier weer van 't zonnige zuid,
En vieren de lente met vrolijk geluid.*

*Wat vriend'lijke klanken! Wat schitt'ring van kleur!
Wat zonnetoever en lief'lijke geur!
En klanken en kleuren en geuren en zon,
Ze zeggen ons blijde: het voorjaar begon!*

*De bijen zij komen en ruiken uw geur,
Zij dansen op bloemen, van allerlei kleur.
Dat nijvere volkje, o wat een gezoem.
Zij zuigen de honing, uit iedere bloem.*

*Laat ruim ons genieten, van al wat Hij schonk.
Van planten en bloemen, van boven en stronk.
Zing luide en vrolijk een danklied de Heer.
Hij heeft het gegeven, 't komt ieder jaar weer!*

bijen

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 4, nummer 5, mei 1995

Uitgegeven door de Imkersbonden van de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond (ABTB) en van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, M. Schyns en W. Wieleman.

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom

Telefoon 08370-22422

Telefax 08370-24180

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013-378582

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).

Oplage 10.000

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f15,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden ingestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak

Jelle de Gruyter, Grafisch Atelier Wageningen

Druk

Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Van de redactie

Elke maand stelt de redactie zich weer de vraag: 'een foto, een tekening of iets anders op de voorplaat?' Deze maand iets anders: een voorjaarsgedicht ons toegezonden door mw. Van der Linden uit Gemert. De toekomst van de bijenhouderij hangt, behalve van de imkers, af van het aanbod van stuifmeel en nectar, kortom van de grootte van de bijenweide. Met behulp van een schatting van de grootte van de bijenweide bespreekt dhr. Muntjwerf het draagvermogen van de Nederlandse bijenweide.

In de beginnersrubriek tips voor het opsporen van koninginnen. Drente staat centraal in de rubriek 'Regio-activiteiten'. Op het redactie bureau komen steeds vaker reacties van lezers binnen voor 'De lezer schrijft', een positieve ontwikkeling. De regelmatig gestelde vraag 'Komt er weer een thema-nummer?' kan met 'ja' beantwoord worden. In de vergadering begin april met de hoofdbesturen, is besloten dat bestuiving en bestuivingsonderzoek centraal zullen staan in het september-thema-nummer.

Marleen Boerjan

Inhoud

Dragvermogen van de bijenweide .....P.C. Muntjwerf	131
AVB-maatregelen	133
Koninginnen zoeken	134
Bijenvolken op de hei in Nunspeet	135
Bijenplant in beeld .....Arjen Neve	136
Groep Drenthe actief .....Ab Kuypers	138
Heemtuin in Lelystad	140
De lezer schrijft	142
Korte berichten	143
Van imker tot imker .....Ko Zoet	144
Snippers .....Wilma Bohlmeijer-Mans	146
Braaklegging en bijenteelt	147
COPA verslag .....P.C. Muntjwerf	148
Verenigingsnieuws Bedrijfsraad	
<i>Van de Bedrijfsraad</i>	149
Verenigingsnieuws ABTB	
<i>Jaarvergadering</i>	149
Verenigingsnieuws NCB	
<i>Cursus korfvlechten</i>	151
<i>Uitreiking gouden spelden</i>	151
Verenigingsnieuws VBBN	
<i>7 mei Bijen- en plantdag</i>	151
<i>Uit de PC van de voorzitter</i> .....Dick Vunderink	151
<i>Verslag HB-vergaderingen</i> .....Heyta van der Reijden	152
<i>Uitleen materialen</i> .....Heyta van der Reijden	153
<i>Imkerreis naar Duitse bijenproefstations</i>	154
Familieberichten	155
Kalender	156
Vraag en aanbod	157

Bij de omslag: Gedicht ingezonden door mevrouw van der Linden uit Gemert. Foto Marleen Boerjan.

Wat is het draagvermogen van de Nederlandse bijenweide?

P.C. Muntjewerf

In een inleiding over de toekomst van de bijenhouderij in Nederland heb ik mij in de eerste plaats afgevraagd hoeveel bijenvolken wij met enig succes in Nederland kunnen houden. Daarvoor heb ik een berekening gemaakt op exacte oppervlaktegebruiksgegevens van ons land. Zie tabel 1 kolom 1 (Bron: Landbouwcijfers 1993). Daarna heb ik een ruwe schatting gemaakt van het deel van deze oppervlakte dat met nectargevende planten bezet is. Zie tabel 1 kolom 2. Dit blijkt niet meer dan 15 % van de totale grondoppervlakte te zijn. Een volgende schatting, die nog moeilijker te maken is, is het aantal kg honing dat deze planten of plantengemeenschappen per ha produceren. De gegevens zijn ontleend aan het boek 'Honey' van Dr. E. Crane, waarbij een aantal bepalende parameters in acht zijn genomen zoals:

- de bloeiperiode
- de bandbreedte tussen minimale en maximale honingproductie.
- het suikergehalte van de nectar.
- De vochtvoorziening bepaald door:
  - de grondwaterstand; denk aan infiltratie van marine zandgronden.
  - de grondsoort; het grote verschil tussen vochthoudende klei- en veengrond en snel doorlatende grofzandgronden.
- het klimaat: de neerslag en zijn verdeling, het zonlicht, de luchtvochtigheid, het verschil in dag- en nachttemperatuur en de wisselvalligheid over de dagen.

Ik heb me niet gewaagd aan een voorspelling van de toe- of afname van de bijenweide tengevolge van veranderende landbouwpraktijken door wijzigingen in het overheidsbeleid en de marktverhoudingen. Wel staat vast dat het koolzaadareaal de laatste jaren dramatisch is afgenomen wat de traditionele koolzaadreizigers tot een ingrijpende herziening van hun bedrijfsplanning noopt. Ook kan de milieuwetgeving op termijn de hoeveelheid klaver en andere drachtplanten in het grasland weer iets doen toenemen. Maar in grote trekken worden vooreerst geen ingrijpende veranderingen in de totale honingproductie verwacht. Met behulp van de geschatte productie per

ha onder onze omstandigheden is verspreid over drie seizoenen de totale honingproductie berekend. Zie de laatste kolommen in tabel 1.

Gezien ons wisselvallig klimaat zal zeker de totale nectarsecretie niet worden benut. Daarom is een forse correctie van 50 % voor het voor- en najaar en 25 % voor de zomer aangenomen. Het voedselaanbod is derhalve met alle voorbehoud berekend. Ik kan me niet herinneren dat er eerder zo'n schatting is uitgevoerd. Er is vast in de cijfers wel de nodige

verbetering en verfijning aan te brengen. Stilzwijgend ben ik er van uitgegaan dat gepaard aan de nectarhoeveelheid de stuifmeelvoorziening toereikend is. Eveneens is aangenomen dat de volken zodanig over Nederland zijn verdeeld dat de drachtmogelijkheden volledig zijn benut. Er kan hierover echte twijfel rijzen als men kijkt naar een aanbod van heidehoning, na weerscorrectie van één miljoen kg. Daarop zouden één miljoen gedeeld door 22 kg is ruim 45.000 volken de kost kunnen ophalen, maar het is wel zeker dat er niet zoveel volken op de heide staan. De vraag is nu hoeveel volken van dat geschatte voedselaanbod kunnen leven en voor de imker nog een oogstbaar overschot opleveren. De literatuur (zie 'ABC and XYZ of beeculture' van A.I. Root) geeft aan dat een gezond volk van het voorjaar tot en met het najaar 80 kg honing verbruikt voor eigen onderhoud, broedaanzet en energie voor het verzamelen van water, nectar, stuifmeel en propolis. De winterperiode is buiten beschouwing gelaten door aan te nemen dat de voedselbehoefte door bijvoeding van 10-15 kg

BIJENWEIDE

Tabel 1.

	Oppervlak (ha.)	Geschat oppervlak met drachtplanten (ha.)	Geschatte honingproductie (opp. in ha) x kg/ha		
			(voorjaar)	(zomer)	(najaar)
Verkeesterrein	132.800	30.000	100.000	100.000	200.000
Recreatieterrein	78.200	40.000	100.000	200.000	100.000
Industrie havens/handel	48.500				
Woongebied	203.200	100.000	750.000	1.050.000	600.000
Overig bebouwd terrein	36.900				
Bouwt terrein	25.400	49.800	150.000	150.000	150.000
Overige gronden	19.800				
Water	341.400				
Natuurterrein, heide	40.000	40.000			2.000.000
Natuurterrein, duinen e.a.	109.700	10.000	200.000	100.000	
Glastuinbouw	13.800				
Bos: naaldbomen	170.100				
beuken	9.800				
eiken	59.100	59.100		295.500	
populieren	17.000				
berken	20.800				
wilgen	7.000	7.000	250.000	150.000	
overige met dracht	5.000	5.000	175.000	75.000	
overige zonder dracht	11.500				
Akkerbouw: granen	173.100				
veldbonen	1.000	1.000		50.000	
overige peulvruchten	8.700				
koolzaad	4.200	4.200	420.000		
vlas etc.	5.000				
graszaden	26.900				
aardappel, biet	310.700				
luzerne	6.100	6.100		60.000	
snijmais	176.200				
uien	14.200				
Tuinbouw: fruit	23.300	23.300	557.500		
bloembollen	15.100	3.000	30.000		
bloemkwekerij	1.700	170		4.250	
zaden	2.000	200		5.000	
groenten	72.600				
Braakland	5.000	250		15.000	2.500
Groenbemesters nagewas	1.000	1.000			25.000
Grasland 5 % paardebloem	1.537.600	75.000	3.750.000		
2 % witte klaver	30.000		1.500.000		
Totaal Nederland	3.733.400 ha	485.020 ha (±15%)	6.482.500 kg	3.954.750 kg	3.077.500 kg
Correctie i.v.m. weersinvloeden			-50 %	-25 %	-50 %
			3.241.250 kg	2.966.063 kg	1.538.750 kg

132

Tabel 2.

	voorjaar	zomer	najaar	totaal
Benodigd per volk voor onderhoud en broed	30,0	25,0	15,0	70,0
Benodigd per volk voor verzamelen	5,0	3,0	2,0	10,0
totale behoefte per volk	35,0	28,0	17,0	80,0
I Doelstelling 40 kg overschot per volk	10,0	25,0	5,0	40,0
Totale behoefte per volk bij 40 kg overschot	45,0	53,0	22,0	120,0
II Doelstelling 20 kg overschot per volk	5	12,5	2,5	20,0
Totale behoefte per volk bij 20 kg overschot	40	40,5	19,5	100,0
Draagvermogen in aantal volken = $\frac{\text{Opp. in ha} \times \text{kg / ha}}{\text{Totale behoefte / volk}}$				
(Draagvermogen in aantal volken (64.500)		72.000	56.000	70.000)
(Draagvermogen in aantal volken (77.500)		81.000	73.000	79.000)
N.B. Winterperiode gebaseerd op suikerbijvoeding van 10-15 kg suiker.				

suiker gedekt wordt. Als we er voorts van uitgaan dat een gezond en voldoende sterk volk potentieel een overschot van 40 kg honing kan opleveren dan kan men door deling van de beschikbare hoeveelheid honing door de benodigde hoeveelheid per volk het draagvermogen in aantal volken voor Nederland uitrekenen. Dit aantal is onder doelstelling I in tabel 2 berekend waarbij de zomerperiode het knelpunt is en het laagste aantal volken van 56.000 aangeeft. Niet verwonderlijk, daar bekend is dat de junimaand onvoldoende dracht biedt voor de juist dan grote behoefte. Stelt men de eisen van een overschot minder hoog nl. op 20 kg dan is het draagvermogen in de zomerperiode 73.000 volken. Men zal merken dat de glastuinbouw met behoefte aan bestuivingsvolken niet is meegerekend. Hiervoor kan men nog een correctie aanbrenge. Maar men moet zich wel realiseren dat deze volken met bijvoeding in leven moeten worden gehouden. Concluderend kan men stellen dat er in Nederland ruimte is voor 60.000 à 70.000 bijenvolken. En dit is ook ongeveer het aantal dat de Nederlandse imkers naar wordt aangenomen heeft. Boze tongen beweren dat ik naar dit aantal heb toegerekend. Ik was echter ook zelf zeer verrast over de uitkomst. Ik houd mij aanbevolen voor correcties die aantonen dat ik de plank missloeg. In een vervolg wil ik ingaan op de vraag hoe we het onderzoek verder kunnen vervolmaken en hoeveel imkers er dan in ons land kunnen zijn en welke eisen we aan hen moeten stellen.

AVB-maatregelen

Het is inmiddels bij alle imkers bekend dat we in Nederland te maken hebben gehad met een besmetting van Amerikaans vuilbroed (AVB) op een aantal bijenstanden. Voor de imkersorganisaties en de overheid een reden om in overleg een aantal richtlijnen te geven om verspreiding van het gevreesde AVB te voorkomen. Het Stichtingsbestuur van het teelstation voor Carnica op Schiermonnikoog heeft een aantal maatregelen genomen om de kans op besmetting op Schier tot een minimum te beperken. We hebben daarom besloten geen kastjes meer aan te nemen om koninginnen te laten bevruchten op Schier. In het verleden waren wij de imkers dankbaar wanneer zij de verzendkooitjes voor hergebruik weer inleverden, u zult wel begrijpen dat dit nu niet meer wenselijk is en dat we alle bestelde koninginnen zullen afleveren in nieuwe kooitjes.

Aan alle medewerkers wordt gevraagd om geen gereedschap mee te nemen naar Schier. We hebben voldoende gereedschap aangeschaft om alle medewerkers te voorzien van het nodige gereedschap om zinnig mee te kunnen werken. Ook indien het nodig zou zijn om een bijenkap te dragen zijn deze voldoende aanwezig evenals berokers. Wij hopen door deze maatregelen, maar vooral door attent te blijven, besmetting op Schier te voorkomen om zodoende op een verantwoorde manier koninginnen aan te blijven bieden aan belangstellende imkers. Het bestellen van koninginnen kan gebeuren bij: M. Bijnen, Daniëlweg 3, 5962 AR Horst. Liefst schriftelijk met vermelding van volledig adres en telefoonnummer. De kosten zijn weer f30,- per koningin en kunnen worden overgemaakt op giro 28.59.193 t.n.v. Stichting Station voor Carnicateelt te Harlingen. De aflevering is voor dit jaar gepland op zaterdag 15 juli en zal weer op de gebruikelijke manier plaatsvinden. Om meer inzicht te krijgen in de verdere ontwikkeling van de door ons geteelde koninginnen, hebben wij plannen om u in dit najaar of in het volgende voorjaar te vragen om een aantal vragen te beantwoorden aangaande de ontwikkeling van de door ons aan u geleverde koningin(nen). Wilt u meer informatie, dan kunt u contact opnemen met: M. Bijnen, 04709-82397.

Koninginnen zoeken

Koninginnen zoeken is een moeilijk karwei. Dit is een van de redenen om het niet of zo weinig mogelijk te doen. Maar als na half mei de bijenvolken bijna hun maximale grootte bereikt hebben en zwermplannen krijgen, gaan velen van ons er toch aan beginnen. De oude koningin opzoeken en uit het volk verwijderen is een gebruikelijke manier om het zwermen onder controle te houden.

Mentale voorbereiding

Om koninginnen te zoeken heeft de imker een paar goeie ogen, rust en de juiste mentale instelling nodig. Hij moet onbevangen aan het zoeken beginnen. Wie begint te zoeken met de gedachte dat hij de moer toch wel niet zal vinden, is bij voorbaat al verkocht. Bekijk de ramen alsof je gewoon tot in detail wilt weten wat er allemaal op dat raam te zien is. Je zult de moer dan veel gemakkelijker vinden dan wanneer je gefixeerd bent op het idee dat de moer ten koste van alles gevonden moet worden.

Aanwezigheid van de moer

Als je de kast opent en je vindt broed in alle stadia, weet je dat de moer aanwezig is. Rond de zwermtijd kan het gebeuren dat de bijen de imker voor verrassingen plaatsen. Bij het openen van de kast treft de imker niet het gebruikelijke beeld aan. Een moer zoeken waarvan je niet zeker weet of ze aanwezig is, is een bijna onmogelijke opgave. De zaken op een rijtje zetten en geduld hebben is dan nodig om na te gaan wat er met het volk aan de hand kan zijn en om geen verkeerde maatregelen te treffen.

Gevolgen voor het bijenvolk

Omdat het zoeken van koninginnen een tijdrovende bezigheid is, is het voor het bijenvolk een zware belasting. Er is daarom iets voor te zeggen de koninginnen te merken en eventueel te knippen. Eind maart, begin april zijn de volken nog betrekkelijk klein en daarmee is het zoeken aanzienlijk eenvoudiger. Later heb je veel plezier van zo'n merkje als je de koningin in het fors gegroeide volk moet zoeken.

Waar zit de moer?

De koningin zit meestal boven in het broednest. Het lijkt wel alsof ze alleen maar onder in het broednest komt om even een paar eitjes te leggen en dan gauw

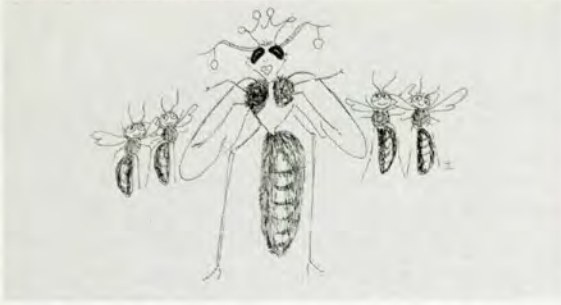
weer naar boven gaat. Bij volken op meer dan een bak vind je de moer bijna nooit in de onderbak. We weten niet alles van wat zich in het bijenvolk afspeelt. Mij lijkt dat ze zich meestal ten gevolge van een onhandige ingreep van de imker buiten het broednest bevindt. Naarmate een ingreep langer duurt wordt de ordening in het volk meer verstoord en kan de imker er steeds minder op vertrouwen dat de moer zich in het hart van het volk bevindt. Het is nuttig bij het zoeken een rendementsafweging te maken. Een beperkte tijd zoeken in het gebied waar de koningin zich hoogstwaarschijnlijk bevindt of alles langdurig nakijken. In beide gevallen loopt de imker de kans niets te vinden en dus een tweede keer aan de gang te moeten.

Waar naar te kijken?

Er zijn een paar dingen waardoor de moer opvalt. Het langere achterlijf, haar grote achterpoten en een open plaats. Bijen wijken uit voor de moer. Ieder heeft een bepaald beeld in zijn hoofd waarnaar hij zoekt. Dit blijkt duidelijk als de imker een gemerkte moer zoekt terwijl de bijen deze dame bij een stille moerwisseling de laan hebben uitgestuurd. De imker vindt die ongemerkte moer niet eerder dan nadat hij geconcludeerd heeft dat zijn mooie gemerkte moer verdwenen moet zijn.

Werkwijze

Mijn werkwijze bij mijn hoofdvolen op twee bakken met honingkamer is de volgende. Ik geef eerst wat rook aan het vlieggat om daarmee de moer te bewegen uit de onderbak naar boven te lopen. Ik geef de dame de tijd ($\pm$ één minuut wachten) om dit te doen en maak de kast niet meteen open. Vooral niet te veel rook, want dan lopen er nogal wat bijen mee naar boven. Na rook geven aan het vlieggat komt het voor dat de moer tegen de dekplank gaat zitten. Ik begin met bovenbak en honingkamer tegelijk af te nemen en vervolgens de honingkamer van de bovenbak. Openstaande bakken worden afgedekt. Dan begint het grote zoeken, te beginnen bij een kantraam. Ik hang de afgezochte ramen in een lege bak. Meestal is een keer zoeken genoeg. Zo niet dan gaan alle ramen die ik in de lege bak heb gehangen weer door mijn handen en na nog eens zoeken hang ik ze terug in de oorspronkelijke bak. De koningin loopt weg van een storig. Daarom is het verstandig om bij het tweede raam eerst te zoeken aan de donkere kant. Ik zoek eerst in de bovenbak en

vervolgens in de honingkamer. De onderbak laat ik met rust. De moer is zo zelden in de onderbak dat het niet de moeite loont daar te gaan zoeken. Heb ik de moer dan nog niet gevonden dan sluit ik de kast want ik vind dat ik de bijen nu genoeg geplaagd heb.

Werken boven de kast

Vaak krijg je de raad het raam waarop je zoekt boven het volk te houden, want de moer kan er wel eens afvallen. Het bezwaar hiervan is dat je dan soms in een ongelukkige houding moet werken en misschien niet de goede lichtval kunt krijgen. Dit probleem los je op door een lege bak of zoiets onder het af te zoeken raam te plaatsen. Je kunt dan de gunstigste werkhouding kiezen en een moer die valt niet kwijtraken. De bijen die in die lege bak vallen natuurlijk wel in het volk terugzetten want de moer zou erbij kunnen zitten. Een moer valt echt zo gauw niet van een raam, maar een ongeluk zit in een klein hoekje. Een verloren moer geeft allerlei onaangename verrassingen. Redcellen en een zwerm zonder dat de imker daar op rekent.

Het moerrooster

Vind ik de moer na één behandeling niet, dan leg ik een rooster tussen de bakken en sluit de kast. Na drie dagen weet ik dan zeker in welke bak ze zit, want alleen daar zijn dan eitjes te vinden. Als de imker het moeilijk vindt om de moer te zoeken, kan hij natuurlijk bij een groot volk beginnen met een rooster te leggen. Op de vierde dag weet hij zeker in welke bak hij moet zoeken. Zelfs twee roosters is mogelijk: tussen onder- en bovenbak en tussen bovenbak en honingkamer. Je moet voor dit werk een rooster gebruiken dat in een houten lijst gevat is. De doorloopruijmt voor de bijen is dan maximaal en alle bijen houden contact met de moer. Bij roosters die niet zijn ingelijst en een beetje ongelukkig op de ramen liggen, kan de doorloopruijmt voor de bijen zo beperkt worden dat er in de bakken waar de moer niet zit, een gevoel van moerloosheid ontstaat. De bijen bouwen dan redcellen. Deze merkt de imker als hij drie dagen later de moer gaat zoeken niet op en enige tijd later vertrekt er onverwacht een zwerm.

Plaatsen bijenvolken op de hei in Nunspeet

Wanneer u dit leest is het voorjaar al voorbij en maakt u de volken gereed voor het volgende drachtgebied. Of u wacht op de heidebloei in augustus. De heidevelden in de Gemeente zijn alom bekend, vandaar dit schrijven. Door bezuinigingen bij het Ministerie van Defensie worden de heidevelden van de gemeente Nunspeet niet meer verhuurd aan het Rijk. Dit heeft tot gevolg gehad, dat de Gemeente de heidevelden gedeeltelijk aan het renoveren is, er worden fiets- en wandelpaden aangelegd. De heidevelden zijn afgesloten voor auto's en motoren, voor de nog bestaande ingangen zijn slagbomen met sloten geïnstalleerd. Sinds enkele jaren zijn de bijenverenigingen in de Gemeente Nunspeet ondergebracht in een samenwerkingsverband, door deze samenwerking en de goede verstandhouding tussen het Gemeentebestuur met de vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer zijn wij gekomen tot een vergunningenstelsel. In de periode van 1 juni tot 1 oktober wordt er door deze groep toezicht gehouden m.b.t. het plaatsen van bijenvolken. Het plaatsen gebeurt op zaterdagmorgen. *Mocht u interesse hebben voor plaatsing, neem dan contact op met de heer M. Bonestroo, Hulstweg 7, Nunspeet, 03412-53990 (tussen 08.00-10.00 uur, niet op zondag).*

Leden VBBN!
Zie mededeling over
lidmaatschapskaart
in het aprilnummer onder
verenigingsnieuws VBBN

Wilde cichorei (*Cichórium íntybus* L.)

Bijna elke plant heeft wel iets bijzonders, iets wat sommige liefhebbers in hoge mate interesseert, maar dat anderen niet zo aantrekkelijk vinden. De een is weg van fuchsia's door hun soorten- en vormenrijkdom, de ander vindt het maar een treurig gezicht al die hangende bloemen. De bijenplant van deze maand, de wilde cichorei, heeft iets aantrekkelijks, waar de meesten het wel eens over zullen zijn. Dat is de vorm en de kleur van de bloemen. Voor mij, en ik vermoed velen met mij, heeft de plant nog iets bijzonders. Het is op het eerste gezicht niet te zien hoor. Daarover straks meer.

Een composiet

Wilde cichorei komt in ons land in het wild voor, vooral op de dijken langs de grote rivieren. Hij is ook vaak langs wegkanten te vinden, meestal op plaatsen waar andere planten het hebben laten afweten, doordat de grond verstoord en vastgereden is. Aan de bloeiwijze is duidelijk te zien dat we hier te maken hebben met een lid van de composietenfamilie (*Compósitae*). Het geslacht waartoe de plant behoort, cichorei (*Cichórium* L.), telt negen soorten, die op één na hun oorsprong hebben in het Middellandse-zeegebied. Wilde cichorei komt nu over een groot deel van de wereld in gematigde streken voor. Vanuit ons land is de plant naar Noord-Amerika overgebracht.

Verschillende bladvormen

Wilde cichorei is een overblijvende plant met onregelmatig vertakte stengels, die heel erg taai zijn. Je breekt ze niet zomaar af. Die onregelmatige vertakkingen geven de plant een enigszins rommelige indruk.

De bladeren staan onderaan in een rozet en verder spaarzaam verspreid langs de stengels. De rozetbladen zijn diep ingesneden en aan het begin steelvormig versmald. Ze lijken veel op die van de paardebloem. De stengelbladen zijn lancetvormig en in veel mindere mate of in het geheel niet ingesneden. De rand is getand.

Korte bloei

In juli en augustus toont de wilde cichorei zijn bloemenpracht. De bloemhoofdjes staan aan korte zijstengels en in de oksel daarvan. De bloemen van een hoofdje worden omsloten door een omwindsel, dat bestaat uit klierachtig behaarde blaadjes. Ze staan

in twee kransen. De buitenste blaadjes zijn afstaand, de andere staan dicht aangesloten tegen de bloemen. Er staan maar weinig bloemen in een bloemhoofdje. Het zijn allemaal lintbloemen met een prachtige hemelsblauwe bloemkroon, een niet veel voorkomende bloemkleur. Behalve blauw kaatsen ze ook ultra-violet terug, waardoor ze voor het bijenoog 'bijenviolet' zijn. Door het geringe aantal bloemen wordt de vorm van het hoofdje aantrekkelijker gemaakt voor de bijen. Door de vele geledingen is de vorm van het hoofdje namelijk rijk aan contouren, waardoor het beter zichtbaar wordt voor bijen. Het is jammer dat die prachtige bloemen van een hoofdje maar één dag in bloei staan. Eigenlijk minder dan een dag. 's Morgens vroeg gaan de hoofdjes al open en de bijen moeten er vlug bij zijn want midden op de dag stop de nectarafscheiding. In de namiddag sluiten de hoofdjes al weer en gaan de bloemen verwelken. Het buisvormig deel van de bloemkroon is ongeveer 3 mm lang, waardoor ook insecten met een korte tong op de hoofdjes terecht kunnen om onder in de bloemen nectar te puren.

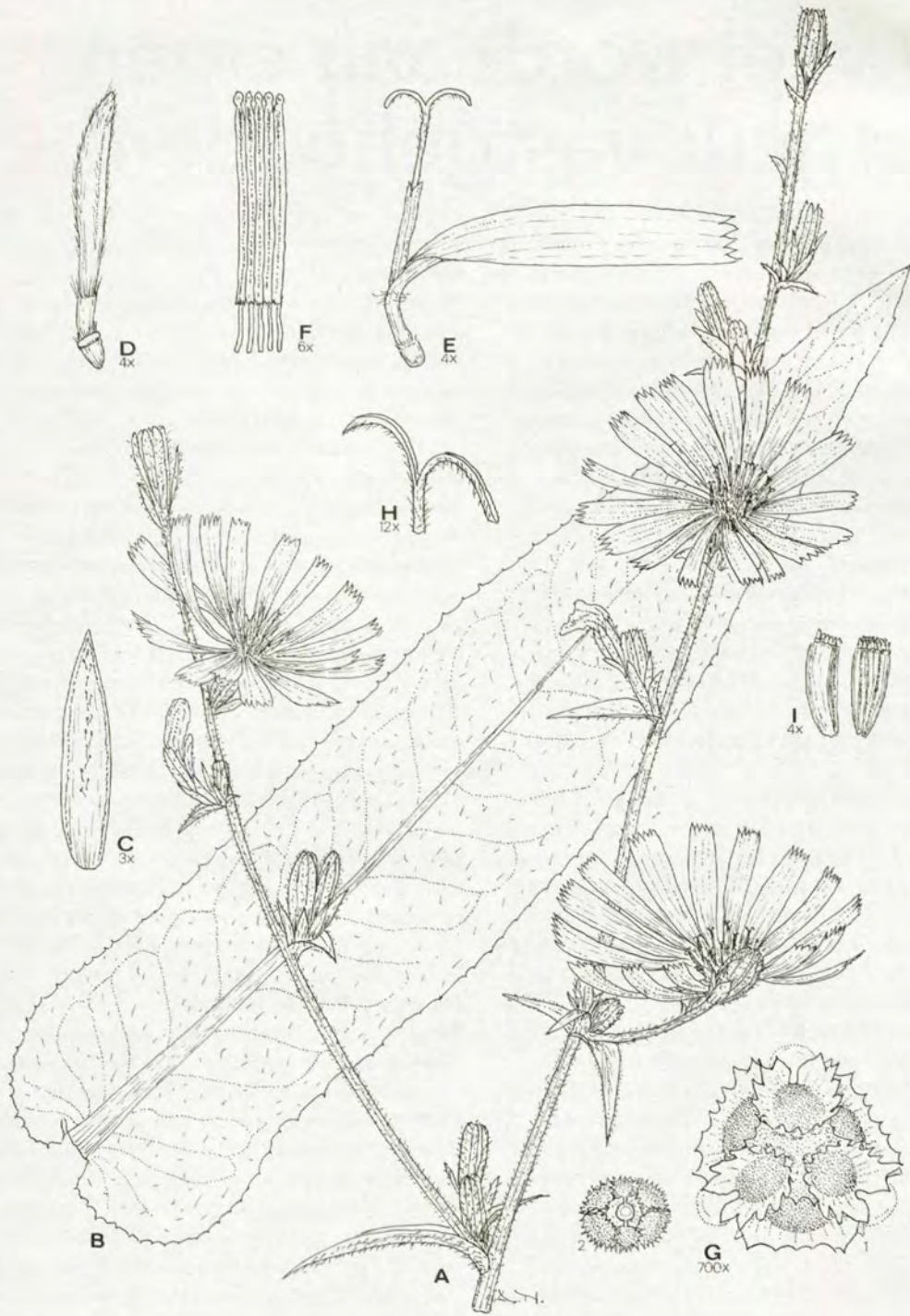
Prachtige stuifmeelkorrels

De beharing aan het eind van de stamper zorgt er voor dat het stuifmeel uit het kokertje wordt geveegd, dat door de aaneengesloten helmhokjes van de meeldraden wordt gevormd. Als insectenbestuiving uitblijft krommen de stempels zich en vindt er mogelijk zelfbestuiving plaats. De stuifmeelkorrels hebben een wel zeer opvallende oppervlaktestructuur. De korrel heeft de vorm van een platgedrukte bol, waarin zich halverwege de hoogte drie ronde kiemopeningen bevinden. Tussen de openingen, daarboven en daaronder liggen volgens een vast patroon ruggen, waarop stekeltjes. Dit patroon vinden we ook bij het stuifmeel van de paardebloem.

Vrucht

De vrucht is een kort gebogen nootje, dat aan het bovineinde bezet is met een krans van korte schubjes, de pappus genoemd. Door licht en lage temperaturen wordt de kieming van het zaad geremd.

Wilde cichorei (*Cichorium intybus* L.)

A bloeiwijze; B stengelblad; C schutblad; D bloemknop; E bloem; F uitgespreide meeldraden;
G stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; H stempel; I nootje.

Groep 'Drente', actief en goed georganiseerd.

'Te veel wordt aan eigen nestgeur vastgehouden'

Ab Kuypers

Een 'tantefeer' kan je haar niet noemen. Dat zij zich met veel zaken bezig houdt komt voort uit harts-tocht voor de bijenteelt en is zeker geen bemoeizucht. Bij haar benoeming tot hoofdbestuurder van de VBBN nam zij zich voor deze functie actief te gaan vervullen. Ze lijkt de daad bij het woord te hebben gevoegd: 'Het bestuur betekent inmiddels bijna een dagtaak'. Een gesprek met Catherine Reker over de activiteiten van de groep 'Drente' en heel andere zaken.

'Stug doorgaan'

Ook na haar verhuizing naar de stad Groningen is Catherine Reker betrokken gebleven bij de groep Drente. Voor deze loot aan de VBBN-stam had zij al jaren als groepsvertegenwoordiger zitting gehad in het hoofdbestuur. Zelfs een veranderde bestuursstructuur heeft haar niet kunnen losweken van haar oude kring.

'In eerste instantie was ik eerlijk gezegd een grote tegenstander van die nieuwe structuur. Vanuit de groep Drente is daar ook behoorlijk oppositie tegen gevoerd. Maar nu, twee jaar later zie ik dat toch anders. Ik vind dat de zaken nu goed lopen. Bij het aftreden van de heer Muntjewerf als voorzitter van de VBBN ben ik door 'Drente' als tegenkandidaat van Dick Vunderink naar voren geschoven. Hoewel ik daar geen enkele verwachting van had kreeg ik toch ongeveer eenderde van de uitgebrachte stemmen.'

Ondanks dat zij zich altijd vrij kritisch heeft opgesteld ten opzichte van de 'bobo's' uit Wageningen werd zij later niettemin gevraagd voor een functie in het nieuwe hoofdbestuur. Haar ideeën spraken kennelijk toch aan.

Catherine: 'We moeten samen werken aan een imkerij 'nieuwe stijl'. Er is veel werk aan de winkel. Voor iedereen. Bestuurders in Wageningen en van subverenigingen, samen met de leden. De afstand Wageningen-subverenigingen is nog steeds groot. Terwijl er veel meer informatie richting leden gaat en meer communicatie bestaat dan vroeger. Aan de bestuurders de uitdaging 'Wageningen' bij de leden te brengen. Trouwens, 'bobo's' hebben we gelukkig

helemaal niet in Wageningen. Gewoon samen de schouders er onder, de andere bestuurders denken er net zo over.'

Dat het besturen overigens veel tijd, energie en 'ongeveer je zakgeld' kost heeft Catherine Reker inmiddels wel ontdekt. Dat alles onder het motto: 'Af en toe moet je een bord voor je kop hebben, ofwel, stug doorgaan'. Naast haar functie in het hoofdbestuur is zij ook haar werk voor de groep Drente blijven doen en groeien de contacten.

'Uit bepaalde contacten komen vaak zulke verrassende dingen voort. Ik ben ooit imker geworden vanuit mijn passie voor de natuur. Ik zoek dan ook heel nadrukkelijk contacten in de wereld van natuurverenigingen. Zij kunnen heel wat voor de imkerij betekenen. Ik denk dat het een dwingende noodzaak voor de gehele imkerij is om betrekkingen te onderhouden met milieu- en natuurorganisaties. Ik vind bijvoorbeeld het werk van Arie Koster heel belangrijk. Ik heb hem eens voor een lezing uitgenodigd voor onze groep. Hij was indertijd bezig met zijn onlangs uitgekomen boek 'De groene omgeving'. Nadat wij uitgebreid met elkaar hadden gesproken heeft hij mij gevraagd zijn manuscript na te lezen waar het de bijen en de bestuiving betreft in de natuur. En zo zijn er nog veel meer voorbeelden te geven waar we ons als imkers kunnen profileren.'

De groep Drente

Terug nu naar Catherine's basis, de groep Drente. 'Emmen was mijn leerschool. Daar was een reuze enthousiaste bijenteeltleraar die eigenlijk de subvereniging runde zoals nu de groep Drente functioneert. Deze groep is al lang heel actief. Toen ik indertijd als vertegenwoordiger in het toenmalige hoofdbestuur kwam had ik al bepaalde ideeën. Men voorspelde mij toen dat daar toch niets van terecht zou komen. Voor mij is zo'n opmerking een reden temeer om aan de slag te gaan. De uitdaging is voor mij dan des te groter.' 'De groep Drente geeft vier maal per jaar bij het wisselen van de seizoenen een eigen blad uit. Behalve algemene imker- en bijenverhalen staan daarin ook alle activiteiten van de groep en de diverse subverenigingen vermeld. Sommige van onze subverenigingen zijn te klein of hebben te weinig belangstelling om zelf iets te

organiseren. Ik heb toen voorgesteld om voor de hele groep, centraal in Beilen, lezingen te gaan organiseren. Onze eerste gast was Jan van der Blom. Hij had toen net zijn proefschrift over het gedrag van bijen in het volk geschreven. Zijn lezing was meteen al een groot succes. Nog steeds komen er veel imkers naar onze avonden.'

Behalve lezingen worden er ook cursussen georganiseerd. Jaarlijks een beginners- en tweejaarlijks een gevorderdencursus. 'In goede samenwerking met het AOC. Wij volgen hier het tweesporen-beleid. Voor ons geldt dus: 'waar het goed gaat, doorgaan'. Nu we zulke zaken als groep organiseren hebben we altijd voldoende belangstelling. Cursussen bijvoorbeeld die vroeger niet konden doorgaan vanwege te weinig deelnemers gaan nu wel door. Vorig jaar hebben we een ziektebestrijdingscursus gehouden. Twee Vlaamse imkers, Roeland Vaest en Michel Asperges, hebben deze verzorgd. Met een groep van ongeveer twintig mensen hebben we toen een heel weekend in Zwartsluis geënbivakkeerd. Dat was zowel heel leerzaam als ook zeer geanimeerd. Vorig jaar hebben we met Gert-Jan Elbers en Hein van Veen, van de m.i. ten onrechte opgeheven DLV-Bijen, een bestuivingscursus georganiseerd.'

Door de groep Drente wordt er elk jaar een imkerdag georganiseerd. Om de beurt is daarvoor een van de subverenigingen verantwoordelijk. 'Dit jaar is Beilen aan de beurt en zal op 13 mei plaats vinden. De aanleiding voor hen is de nieuwe bijenstal die zij hebben geopend. Deze dag staat in principe voor iedereen open. Het is zeker niet alleen voor de Drentse imkers bedoeld. Verder maken we ieder jaar in ieder geval één reis. We zijn nu al vijf maal achtereenvolgend naar België geweest. Ze spreken daar al over een Belgisch/Nederlands cultureel verdrag. De contacten zijn goed. Dit jaar gaan we waarschijnlijk ook naar Bremen. Hoewel aan deze reizen op zich niet erg veel mensen mee doen, gaan er wel steeds andere groepen mee.' 'Voor vragen over specifieke problemen kent de groep Drente, wat wij noemen, wijzers. Een andere naam voor wijze mannen of vrouwen. Hier kunnen onze leden voor allerlei problemen terecht.'

Nieuwe structuren

De groep Drente omvat 450 leden, verdeeld over elf subverenigingen. Het bestuur als zodanig komt twee maal per jaar bij elkaar. Dan worden alle beslissingen genomen en plannen gemaakt. Catherine Reker: 'Eerst moet ik twee namen noemen. Eb Meijberg en Eric Hoogendoorn. Zij waren vóór mij hoofdbestuur lid en hebben er voor gezorgd dat er nu een goed groepsbestuur is opgezet. Dankzij hen hebben alle sub-

Catherine Reker

verenigingen indertijd toegezegd f1,- per lid af te staan voor de kas van de groep. Inmiddels is dat verhoogd tot f2,-. Van dat potje betalen wij de lezingen. De nieuwe bestuursstructuur van de VBBN leeft nu ook binnen de subverenigingen. Dat heeft even tijd gekost. Omdat ik nog in het groepsbestuur van Drente zit, bezoek ik ook regelmatig vergaderingen van de subverenigingen. Als hoofdbestuurder kan ik daar ook veel uitleggen. Ik heb overigens wel mijn plek binnen deze mannenwereld moeten veroveren. Maar dit terzijde.' 'Een vraagstuk was op een gegeven moment of er ook voor de groepen Statuten moesten komen. Daar wordt verschillend over gedacht, er bestaan hier ook verschillende behoeften in. Statuten kosten in feite alleen maar veel geld. Je moet in goed vertrouwen met elkaar omgaan. Wel worden er nu zogenaamde samenwerkingscontracten voor groepen samengesteld. Waar ik zelf nog naar streef is op samenwerking met imkers van de ANI. Deze bond heeft ook in Drente een afdeling, de ABTB heeft hier ook enkele leden.'

Breekpunten?

'Wat ik heel jammer vind is dat door de verschillende organisaties zo sterk wordt vastgehouden aan de eigen identiteit. Ik zou voor een veel sterkere samenwerking willen pleiten. In fusie- of federatieverband of zoiets. Ik vind die eigen identiteit zo betrekkelijk. Zo spreken we

toch ook niet over het verschil tussen bijvoorbeeld Zeeuwse en Drentse imkers? We hebben als imkers allemaal dezelfde zorgen. Daarom vind ik die verzuiling zo jammer. Als VBBN-ster hoop ik dat wij zoveel kracht hebben dat wij ook anderen kunnen bieden wat zij nodig hebben. Een punt is het contributieverschil, die is bij ons hoger. Daar staat tegenover, wij hebben wel betaalde krachten op ons verenigingskantoor. Wij willen altijd bereikbaar zijn voor onze leden. Ik vind dat een kostbaar goed, daar betalen onze leden voor. Het breekpunt in de imkersorganisaties lijkt nu wel het aantrekken van nieuwe leden die er maar niet willen komen. Maar moet de imkerij nu zo nodig groeien? Is er bijvoorbeeld nog wel voldoende dracht voor iedereen.' 'Zelf zoek ik zoveel mogelijk het contact met de imkers. Ook die van de andere organisaties. Ik loop alle studiedagen af en ben ook lid van veel werkgroepen. Zo leer je veel mensen kennen. Iedereen zit altijd maar op de ander te wachten, zo komt de samenwerking er nooit. Ik vind het ook belangrijk om over de grenzen heen te werken. Zoals bijvoorbeeld de contacten die ik onderhoud met België. Dat zou ik ook wel willen voor de Nederlandse organisaties onderling. Dat moet toch kunnen. In de Bedrijfsraad bijvoorbeeld wordt toch ook al goed overlegd, waarbij de verschillende bloedgroepen wegvallen. Er moet overigens wel meer en betere voorlichting naar de imkers komen over de zaken die daar spelen. Wat ik dan jammer vind is dat er bijvoorbeeld op een brief van Jan Charpentier namens een groep verontruste imkers helemaal nooit is gereageerd. Dat kan je niet maken. Zulke signalen moet je serieus nemen, die komen niet zomaar uit de lucht vallen.' 'Ook wat betreft de Ambrosiushoeve zouden de imkers beter en sneller geïnformeerd moeten worden. Zeker als daar problemen zijn. Men is vaak te voorzichtig in de berichtgeving naar de leden. De Ambrosiushoeve moet sowieso blijven bestaan. Er gebeurt daar echt wel iets meer dan onderzoek naar solitaire bijen en hommels alleen. Als dat zou wegvallen is het laatste bijenteeltonderzoek uit Nederland verdwenen. Daarom ook vind ik het zo jammer dat de imkers niet echt weten wat de Ambrosiushoeve allemaal doet. Wij kunnen wel een solidariteit van imkers, uitgedrukt in guldens, vragen, maar men moet dan wel zien en weten waaraan dat geld wordt besteed. Het gekke is dat in het buitenland de Ambrosiushoeve beter bekend is dan hier. Het staat daar hoog aangeschreven. Men moet niet vergeten dat we bij alles de 'goodwill' van de imkers nodig hebben. Daar ontbreekt het helaas nog wel eens aan.'

Heemtuin in Lelystad

Imkerij/theehuis 'Wind in de Wilgen' te Lelystad zal gedurende de komende maanden ieder weekend rondleidingen verzorgen door de heemtuin achter het bedrijf. Zaterdags start men om 15.00 uur, terwijl de wandeling op zondag om 11.00 uur begint. Voor deelname betaalt men f2,50 per persoon, groepen f30,-. Voor kinderen jonger dan acht jaar is de wandeling minder geschikt omdat men geen kinderopvang heeft. Imkerij 'Wind in de wilgen' bevindt zich aan de Bronsweg in Lelystad, temidden van het biologisch centrum. Achter de imkerij is men na de bouw van het woonhuis annex theehuis begonnen met de aanleg van de heemtuin, welke een oppervlakte heeft van 15.000 m². Hier bloeien inmiddels tientallen soorten vaste planten, kruiden, bomen en struiken. Daarnaast komen er ook veel klapprozen, margrietten en korenbloemen in de tuin voor. In een korenveldje bloeit zelfs de zeldzame inheemse bolderik overdadig. 'In een paar jaar tijd is er een voor mens, dier en plant aantrekkelijke oase ontstaan in het kale landschap ten Noorden van Lelystad,' aldus Wim en Jolanda Bruinekool in hun persbericht.

Bij de inrichting van de tuin zijn belangrijke gewassen voor bijen en vlinders gebruikt, waarbij bovendien is gelet op een lange bloeiperiode. Vanaf het vroege voorjaar (botanische krokussen, wilg) tot in de herfst (klimop, herfstasters, caryopteris) vinden de in de tuin geplaatste bijenvolken er hun voedsel. Deze bijenvolken staan overigens dusdanig opgesteld dat bezoekers geen hinder van rondvliegende bijen zullen ondervinden.

Tijdens de rondleidingen wordt er van alles over de bijzondere opzet van de tuin verteld, tevens is er ook voldoende tijd voor het stellen van vragen. Voor nadere informatie kan men contact opnemen met Wim en Jolanda Bruinekool, telefoon 03200-81073.

Zie mededeling over controle op preventiemaatregelen Amerikaans vuilbroed onder Verenigingsnieuws Bedrijfsraad

Buckfast-goud aan einde regenboog

De Buckfastrage in Nederland raakt een beetje over zijn hoogtepunt heen. De wonderbij van Broeder Adam waarmee alles mogelijk was heeft velen niet gebracht wat ervan verwacht werd. Als u dit artikel leest is het seizoen 1994 weer ten einde. Het is goed af en toe stil te blijven staan en de afgelopen jaren de revue te laten passeren, om te kunnen zien wat we bereikt hebben en of we op hetzelfde pad verder moeten gaan. Zeker na het ongunstig weer in de nazomer van 1993 en het slechte voorjaar van 1994. Vele volken hebben de zomer niet gehaald, berichten van meer dan 50% sterfte, en vuilbroed lijkt overal op de loer te liggen.

Wij Nederlanders hebben de reputatie de Chinezen van Europa te zijn en gecombineerd met het spreekwoord 'Wat je van ver haalt is lekker' is half Europa afgestevend op Buckfastmateriaal. Het is een gebruikelijke reactie. Gelokt door schitterende imkerijen over de grenzen worden koninginnen of raten met eieren of larven mee naar huis genomen. Door mijn goede contact met mijn collega's in het buitenland ben ik op de hoogte van deze 'expediteits' naar zeldzaam Buckfastmateriaal. Je ziet de stoelendans in Europa via Duitsland, Luxemburg, Denemarken, Frankrijk en Zweden rondgaan. Wat deze avonturiers vaak vergeten is dat ze alleen maar het kweekmateriaal en een mooie herinnering meenemen en de kennis van de succesvolle imker niet meer naar huis meegenomen wordt. Het materiaal wordt vaak slecht of helemaal niet geselecteerd en gekruist met de verkeerde darren. Het resultaat blijft uit en het materiaal krijgt de schuld. Naar welk land kunnen wij nu gaan? Deze buitenlandse imkers imkeren met dit materiaal in hun omgeving op Het klinkt wellicht onvriendelijk van mij, maar als je niet kunt imkeren en veel verwacht dan moet je van Buckfast afblijven. Buckfast is alleen een 'wonderbij' voor degenen die er mee om kunnen gaan. Dat is de reden waarom ik bijna twintig jaar geleden met twee Belgische vrienden op een novemberdag naar Buckfastleigh toog om de grote man vragen te stellen. Sindsdien heb ik met mijn Belgische collega elk jaar minimaal één keer maar vaker twee of drie keer Broeder Adam bezocht om een week of twee in zijn imkerij te werken. Zo heb ik veel kennis en ervaring opgedaan die voor mij van onschatbare waarde is en de grondslag vormt van mijn imkerij. Helaas bestaat de mogelijkheid niet meer Broeder Adam in zijn werk te kunnen volgen. Dat wil niet zeggen dat u het niet kunt

leren, maar Buckfastbijen nemen om uw tekortkomingen mee op te lossen werkt niet echt. Zelf heb ik ook jaren gemodderd voordat ik het in de gaten kreeg. Dat wil niet zeggen dat nu alles vanzelf gaat. Het blijft elk jaar opletten en ingrijpen want bij mij gaat er ook veel bijna fout. De kunst is het op tijd signaleren zodat het niet helemaal fout gaat. Daarom is de juiste werkmethode van zo'n groot belang.

Zorg voor een goede imkerijtechniek en houd de volken die hiermee gunstige resultaten geven. Niet laten verleiden door de aantallen d.w.z. liever tien goede dan dertig zwakke volken. Als het goed gaat komen de aantallen vanzelf. Het najagen van 1001 lijnen die het zo fabuleus doen is een vicieuze cirkel. Uiteraard zijn uitstapjes naar het buitenland leuk en het excuus om erheen te gaan om nieuw kweekmateriaal te halen kan wel eens helpen. Reizen verruimt de geest maar zoals de Engelsen zeggen: 'De kippen komen 's avonds altijd thuis'. Met andere woorden na veel zoekwerk kom je tot de ontdekking dat het materiaal van je buurman net zo goed zo niet beter is.

Oh ja ... die zak goud aan het einde van de regenboog is het alleen al waard om te blijven zoeken, hoewel velen zullen zeggen dat het een doelloze onderneming is. Aan u te bepalen of het sop de kool waard is.

Michael van der Zee, St. Philipsland

Handig rookalarm

Afgelopen jaar verscheen in Bijen een vervolgartikel over 'spontane' imkers op het koolzaad. De auteur beschreef de furieuze reactie van zijn bijen toen hij bij het loswrikken van twee raten een beetje honing opentrok. Tijdens de dracht is het toch wat meer oppassen geblazen met die anders toch zo rustige bijen. In die periode zou je misschien je profijt kunnen doen met een manier van beroken die onze Braziliaanse collega-imkers veel toepassen. Zij maken namelijk op een handige manier gebruik van een alarmreactie van een bijenvolk op een nadere brand. Het werkt als volgt: Eerst breng je rook in het vlieggat (niet teveel). Als de volken dicht op elkaar staan doe je dit ook bij de buurvolken. De bijen trekken zich dan terug op de raten om zich vol te zuigen met honing. Deze reactie is nodig om het nest te kunnen verlaten indien de 'brand' doorzet. Vanwege de volle honingmaag kunnen ze meteen ook hun achterlijf niet goed meer krommen om te steken. Na een minuut til je de dekplank van het volk waar je in wilt werken een stukje op, geeft er wat rook langs, en sluit de kast weer. Na twintig seconden maak je de deksel pas helemaal open en ga je met rustige bewegingen aan het werk. Er is dan nog maar

weinig rook nodig om te voorkomen dat de bijen omhoog komen. Het aardige van deze methode is dat er veel minder rook nodig is om de bijen rustig te houden en dat ze meteen ook minder goed kunnen steken. Overigens zou ik tijdens de dracht de inspecties van het broednest als het even kan achterwege laten en me beperken tot de honingkamers.

J. Geradts, Lelystad

Nogmaals wintersterfte

Na bijna vijftig jaar met wisselend succes maar steeds met veel plezier te hebben geïmkerd, begint me nu de lust te vergaan. Sinds tien jaar heb ik te kampen met het verschijnsel van de wintersterfte. Na een goede inwintering en een nauwgezette behandeling tegen de varroamijt, blijkt steeds weer dat bij de eerste voorjaarsinspectie de bijen grotendeels zijn verdwenen. Geen dode bijen in of vóór de kast; voldoende voer aanwezig. Wel is het verrassend te zien hoe snel de kleine volkjes zich in het voorjaar herstellen!

In Bijen 4 (2): 51 (1994) heeft J.J. Speelziek een artikel aan de wintersterfte gewijd. Geen van de door Speelziek vermelde factoren kan ik in verband brengen met mijn ervaringen. Door de laatste zin in het artikel van Speelziek waarin gesteld wordt dat voorjaarssterfte over het algemeen het gevolg zou zijn van gebrekkig imkeren, voel ik me niet aangesproken! In Bijen 4 (2): 46-47, besteedt K. Zoet aandacht aan het probleem.

Refererend aan een onderzoek in Leiden, wordt als mogelijke oorzaak een gebrek aan winterbijen genoemd. In hetzelfde artikel wordt verondersteld dat de aanwezigheid van een ruime hoeveelheid voedsel vanaf de zomermaanden, garant staat voor het ontstaan van winterbijen. Aan deze voorwaarden wordt door mij steeds voldaan en desondanks verdwijnen de bijen. Ik houd me steeds strikt aan wat ik de Wet van Minderhout zou willen noemen (Het leven der Bijen, blz. 95) nl. ervoor zorgen dat er na het afnemen van de zomerhoning, d.w.z. na 20 juli, voldoende voer aanwezig is. In Bijen 4 (3): 81, noemt A. Hendriks het verdwijnen van de bijen. Zijn buurman had in 1993 van tien volken nog anderhalf over en mét hem nog vele andere bijenliefhebbers in Nederland, aldus Hendriks.

Voor wat deze winter (1994/1995) betreft: sterke volken ingewinterd, weinig mijten en een Apistanbehandeling. Begin maart bij de eerste inspectie in plaats van, zoals vroeger, kasten bruisend van bijen, het zich op mij toegrijnzende zo goed als lege raten. Wie bezit de Steen der Wijzen en helpt mij het plezier in het imkeren te herwinnen?

A.P. Kole, Nuenen

Van imker tot imker

Ik ga niet in op het inhoudelijk deel van de bijdrage 'Een vergelijking' in Bijen 4(3): 80-81 (1995) van de heer Boswinkel, Buckfastimker te Rhenen. Mijs inziens gaat hij aan alle grenzen van fatsoen voorbij waar hij fanatiek op mij in klauwt. Storend is zijn ongenuanceerde mening over het Leidse imkerblad 'De Stertselaar' dat tot de beste in ons land behoort.

Het overwegen waard, een rubriek over het imkeren met de Buckfastbij (Bijen 4(3): 81 (1995)). Het zal de kennis over deze bij vergroten. Gelet op de oorsprong van de discussie waaruit dit idee is geboren, de conclusie over het ontstaan van Amerikaans vuilbroed (AVB), zoals vermeld in het 'Deutsches Bienenjournal' (Bijen 4(3): 80 (1995) en de verspreiding van AVB in ons land, vrees ik dat met een toenemend aantal bijenhouders met Buckfastmateriaal de problemen alleen maar zullen toenemen.

Ko Zoet, Terschelling

Handschoenen (1)

Bij toeval ontdekte ik dat bijen niet steken bij gebruik van azijn. Sindsdien neem ik mijn handen af met een doekje dat gedrenkt is in huishoudazijn (4 %), en is dat potje een standaard attribuut in mijn kistje met imkersgereedschap. De meest gunstige periode om zonder handschoenen te werken is het vroege voorjaar. Dan zijn de bijen het minst steeklustig.

H. Schenk, Deventer

Handschoenen (2)

In het Bijen 4(2): 53 (1995) las ik het artikel van Van Iersel. De voordelen van het imkeren zonder handbescherming heb ik gedurende vijftien jaar onderschreven. Af en toe een bijesteek deerde mij niet. Echter in 1993 werd ik bij kastinspectie éénmaal gestoken in de linkerhand met als geheel onverwacht gevolg, dat de huid vanaf polsgewricht tot duimnagel nagenoeg gevoelloos werd, wat maandenlang zo bleef. Tot op heden is het euvel nog steeds niet ten volle geweken. Is een dergelijk verschijnsel bekend uit de literatuur of bij andere imkers? Graag reacties.

L.C.A. Stolk, lid van VBBN subvereniging Boskoop

Bij 1) Het insmeren van de handen met echte lijnolie heeft ook dit effect.

Bij 2) Ik imker nu al ruim twintig jaar en er is mij niets van bekend, noch uit literatuur, noch uit ervaringen van imkers, over een dergelijk gevolg van een steek. Wel is mij bekend dat imkers op oudere leeftijd nog allergisch voor bijengif kunnen worden. M.J. van Iersel.

Buckfast Verenigd kiest andere AVB-preventiemethode

Joop Beetsma

In een telefoongesprek met de heer L. de Wit, voorzitter van Buckfast Belangen Verenigd, hoorde ik dat deze groep imkers terugkomt op de oorspronkelijke afspraak om mee te doen met de gezamenlijke methode ter voorkoming van een besmetting met Amerikaans vuilbroed. Het belangrijkste argument voor deze beslissing is dat de kosten van het visuele onderzoek van alle volken van de bevruchtungsstations, maar vooral van de volken van de larvenleveranciers, te hoog zijn. De BBV heeft in overeenstemming met de licentiehouders besloten dat van elk volk waarvan larven zullen worden geleverd een raam met broed wordt gestuurd naar het ID/DLO (Centraal Diergeneeskundig Instituut) in Lelystad voor onderzoek op de aanwezigheid van AVB. Daarnaast zullen de licentiehouders van een of meer volken 50 gram open honing verzamelen, waarna deze monsters in een Duits laboratorium op aanwezigheid van AVB-sporen zullen worden onderzocht. Een verslag van deze onderzoeken wordt in BIJEN gepubliceerd.

Publiciteit voor de imkerij

Joop Beetsma

In de Informatiegids Bennekom worden onder de categorie 'Natuur en Milieu' verenigingen genoemd die zich bezig houden met tuinplanten, tuinrichting, landschapsbeheer en het bestuderen van de flora. Bij alle verenigingen wordt het adres vermeld en een toelichting gegeven. Het komt mij voor dat de imkersverenigingen zeer goed in deze categorie zouden passen. Is dit een idee voor de Informatiegids van uw dorp, stad of gemeente?

Leidse milieu- en bijenmarkt

Zaterdag 10 juni a.s. zal Mr. C. Goedkoop, burgemeester van Leiden, met het overhandigen van een bijenvolk aan een beginnende imker de 18e Leidse milieu- en bijenmarkt officieel openen. Plaats van handeling: Sterrenwacht, nabij het Rapenburg, Leiden.

Hoewel de bijen alom aanwezig zullen zijn ligt het accent niet op de handel in volken. In een 'steekvrije' bijenstal en door middel van observatiekasten en een spiegelkorf zal het leven van en de omgang met bijen worden getoond. De milieu- en bijenmarkt heeft in de achttien jaar van haar bestaan inmiddels een vaste plaats verworven tussen de vele evenementen welke jaarlijks in

de sleutelstad plaats vinden. Ieder jaar weten duizenden bezoekers de weg naar het Rapenburg te vinden. Het behoud van de natuur en de bescherming van de natuur is het hoofdthema van deze markt.

Samen met landelijk en regionaal werkende natuur- en milieuverenigingen zullen de imkers van subvereniging 'Leiden en omstreken' de vele stands van deze markt bevolken. Daarnaast worden in tientallen kramen demonstraties gegeven over de bewerking en het gebruik van natuurlijke materialen. Er zal echte Leidse honing worden verkocht evenals bijenteelattributen. Om van het geheel een gezellig gebeuren te maken zullen er gedurende de gehele dag verschillende artiesten optreden. Voor de kinderen zijn er poppenkastvoorstellingen. De aangrenzende 'Hortus Botanicus' kan de hele dag gratis worden bezocht. In het zaadhuis aldaar wordt ook dit jaar weer een ruilbeurs georganiseerd voor artikelen die betrekking hebben op bijen en bijenhouden.

De markt is open van 09.00-16.00 uur. De Sterrenwacht is onder andere vanaf het station te bereiken met lijn 43 van de N.Z.H. Wie met de auto komt volgt de bordjes 'Bijenmarkt'. Van 09.30-18.00 kunnen bezoekers gratis parkeren in de parkeergarage Maliebaan. In verband met mogelijke parkeerproblemen wordt aangeraden om met het openbaar vervoer te komen.

De splitsing

Immen en imkers een twee-eenheid die deze maand in de verdrukking kan komen. Aanvankelijk valt het nogal mee en weten voldoende ruimte, dracht en de mogelijkheid tot bouwen de antenneneusjes van de bijen in de goede richting te houden. Maar geleidelijk verandert de stemming en is het gedaan met de werklust. Nee, niet bij alle bijen. Er zijn er die gewoon doorgaan met het verzamelen van nectar in het vrije veld, maar ze zijn in de minderheid. Een groot aantal bijen hangt wat stroperig bij elkaar onder aan de raten of aan de vliegplank en vormen er een baard. Voor mijn gevoel wordt daar heel wat af gegonsd. Honderden haalbijen hebben plotseling geen belangstelling meer voor golvende bloemhoofdjes in de volle zon, maar onderzoeken elke donkere ruimte die eventueel als woning dienst kan doen voor de zwerm die op komst is. Een almaar toenemend aantal bewoners zorgt voor een oplopende spanning en dat uit zich tenslotte in het knetterend geweld van de ontleding, de zwerm, de splitsing.

Een woning op maat

Die zwermneiging waar wij zo makkelijk over praten betekent voor een bijenvolk nogal wat. Alle krachten worden gespaard voor de dingen die gaan komen. De bouwactiviteit is gestopt, nectar en stuifmeel worden nog mondjesmaat verzameld, de koningin krijgt nauwelijks te eten en staat op non-actief. Alles wacht op het grote moment dat de jonge koninginnen in de dop een bepaalde leeftijd hebben bereikt. Het is in die periode van 'afwachten' dat er door tientallen oudere haalbijen in de omgeving wordt gespeurd naar een geschikte plek waar de zwerm een nieuw bestaan kan opbouwen. Laten we eens een speurbij volgen. Heeft ze een holte gevonden dan volgt een nauwkeurige inspectie. Minutenlang onderzoekt ze de ruimte afgewisseld met korte vluchten in de naaste omgeving ervan. Aanvankelijk waagt ze zich niet ver in de onbekende ruimte, maar met toenemende ervaring begeeft ze zich lopend en vliegend tot in de verste hoeken. Ze krijgt een idee van de inhoud van de ruimte uit de loopafstand langs alle wanden tijdens dit inwendig onderzoek. De speurbijen beschikken over mogelijkheden om te bepalen of een ruimte voldoet. Ze nemen geen genoegen met een confectiepak, maar zijn op zoek naar een woning op maat.

De ideale bijenwoning

Er is onderzoek verricht naar de voorkeur van bijen die op zoek zijn naar een nieuwe woonplek. Seeley kwam tot de volgen de resultaten. 'De inhoud van de woning ligt tussen de 15 en 80 liter, het vlieggat, op het zuiden nabij de onderkant van de ruimte, moet kleiner zijn dan 75cm². De ruimte zelf moet zich tenminste een paar meter boven de grond bevinden. Zwermen van de Italiaanse honingbij kozen bij voorkeur een aangeboden woning op 100 tot 400 meter afstand van het ouderlijk nest.

De verkenners als marktkoopvrouw

Onze speurbij heeft dan wel een fraaie woonplek gevonden maar ze is uiteraard niet de enige en terug in de woning moet ze haar zusters en halfzusters proberen te overtuigen dat haar plek inderdaad zeer geschikt is. De plaats van de woonplek brengt ze door middel van de kwispeldans voortdurend onder de aandacht, maar zo doen ook de andere speurbijen. Het is te vergelijken met een druk bezochte markt waar kooplui elkaar beconcurrerend hun waar aanbieden. Uiteindelijk moeten de speurbijen een besluit nemen, maar dat kan dagen duren. Meestal is het moment van zwermen al geweest en zien we speurbijen op de buitenkant van de zwerm nog actief dansen. De bij die het meest intensief en aanhoudend blijft dansen voor de door haar gevonden plek, krijgt uiteindelijk meer en meer aanhangers. Die volgelingen zijn speurbijen die ofwel zelf geen plek hebben gevonden en poolhoogte zijn gaan nemen of speurbijen die de geadverteerde plek inderdaad beter vinden dan de zelf gevonden woonruimte. Als alle neuzen dezelfde kant opwijzen verlaat de zwerm de tijdelijke rustplaats.

Vitaliteit van een 'Amerikaanse' zwerm

Is het zwermen voor een bijenvolk de bekroning van de voorjaarsontwikkeling (voor de imker is het vaak een nachtmerrie waarbij hij voortdurend de idee heeft achter de feiten aan te lopen), zodra een nieuwe woonplaats is gevonden breekt een periode aan van hard aanpakken. Raten moeten worden gebouwd, ettelijke generaties bijen groot gebracht en voldoende nectar verzameld om koude perioden te kunnen overleven. Althans, dat is de normale gang van zaken in ons kikkerlandje.

Het kan ook anders wat blijkt uit het nu volgende verhaal van een Amerikaanse imkercollega. 'Half juni 1992 schepte ik een zwerm zwarte bijen. Waar ze vandaan kwamen is onbekend. In 1993 zwermden dit volk driemaal en leverde me drie honingkamers vol honing op. De zwermen ontwikkelden zich prima en kregen geen honingkamer. In 1994 zwermden het oorspronkelijke volk eenmaal en wist opnieuw drie honingkamers vol te krijgen. Zwerm (1) uit 1993 zwermden éénmaal en leverde vier honingkamers vol honing op, zwerm (2) uit 1993 zwermden ook eenmaal en bracht het tot drie volle honingkamers terwijl zwerm (3) uit 1993 die ik in m'n tuin bij huis had gezet midden in de bebouwde kom, maar liefst viermaal zwermden en drie volle honingkamers opleverde.

In twee jaar tijd zijn uit de zwerm zwarte bijen maar liefst tien volken voortgekomen en ik vraag me af of iemand anders wel eens zo'n resultaat heeft geboekt, aldus Kenneth Cook uit Minnesota'.

Koolzaadteelt kwijnt langzaam weg

'Geel-bloeiende koolzaadvelden worden steeds zeldzamer. Rijkswaterstaat, de grootste koolzaadteler, heeft in Flevoland bijna geen grond meer uit te geven. Voor de Groninger akkerbouwer wordt het gewas steeds minder lonend. Is er alleen maar kommer en kwel of gloort er nog hoop? Koolzaad kan nieuwe toekomst krijgen wanneer het voor agrifcatiedoeleinden zou worden geteeld. Maar een doorbraak van biodiesel en bio-smeermiddelen in Nederland blijft vooralsnog uit. Aldus een artikel in 'De Agrarier' dat vervolgt: 'In 1985 werd er nog meer dan tienduizend hectare winterkoolzaad geteeld, voornamelijk in de traditionele koolzaadprovincies Groningen en Flevoland. Voor 1995 is er rond 930 hectare ingezaaid. Naar verwachting zal eind 1996 alle grond zijn uitgegeven.

Een dramatisch verhaal?

Koolzaad hoeft niet uit Nederland te verdwijnen. Bekend is dat uit koolzaad zogeheten biodiesel kan worden gemaakt. Verder is koolzaadolie een uitstekende vervanger van een aantal toepassingen van oliën uit fossiele brandstoffen. Het gebruik van bio-smeermiddelen in machines is daar een voorbeeld van. Waarschijnlijk nog in 1994 beginnen Landbouwschap, het Productschap voor Margarine, Vetten en Oliën en Kroon Oil een project, waarbij dertig akkerbouwers overschakelen

op smeermiddelen uit koolzaad. Een echte doorbraak van koolzaad voor agrifcatiedoeleinden laat vooralsnog op zich wachten.

Een krantebericht, toch nog perspectief?

De Leeuwarder Courant van 6 februari 1995: Een aantal Friese bootverhuurbedrijven hebben bij het Ministerie van Financiën voor het seizoen 1995 accijns-vrijstelling gevraagd voor het gebruik van 500.000 liter (Duitse) koolzaadolie als biodieselbrandstof. De aanvraag wordt ondersteund door de PvdA-fractie in de Tweede Kamer, de Provincie Friesland en Gedeputeerde Staten van de Provincie. In een brief aan minister Zalm van Financiën zeggen Gedeputeerde Staten dat de toepassing van bio-diesel geheel inspeelt op de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater. Een bredere opzet van het experiment achten zij van belang.

Het weer in mei

Tot slot het weer van de laatste vijf meimaanden uitgezet tegen een landelijk gemiddeld aantal uren zonneshijn 200, de hoeveelheid neerslag 52 mm en een gemiddelde maximumtemperatuur voor het midden van het land van 17,1°C.

Mei-maanden				
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag (mm)	Max.temp. (°C)
1990	zeer zonnig	(287)	droog (30)	zeer warm (18,8)
1991	zeer somber	(153)	droog (31)	zeer koud (13,2)
1992	zeer zonnig	(258)	normaal	zeer warm (21,0)
1993	zonnig		normaal	zeer warm (19,4)
1994	somber	(159)	normaal	normaal

Geraadpleegd

Seeley, Th.D. Selecting a Nest Site. Honeybee Ecology: 71-74
Cook, K.J. Prolific, Bee Culture 122(11): 612 (1994)

Binne Keulen. De Nederlandse koolzaadteelt kwijnt langzaam weg. VBBN subvereniging Midden-Delfland, juni: 2-4 (1994)

PvdA bepleit accijnsvrije 'groene' diesel; Leeuwarder Courant, maandag 6/2/95

Loonwerkertjes

Een gemiddelde haalbij vliegt in haar leven zo'n 800 km en bezoekt daarbij duizenden bloemen voor nectar en stuifmeel. De bloemen hopen dan maar dat het stuifmeel van de buurman op hun stempel komt. Maar bijen kunnen ook andere stoffen overbrengen.

Agrarische onderzoekers hebben een apparaat ontwikkeld, dat bijen bepoedert met een mengsel van virus en talkpoeder als ze de kast verlaten. Als ze weer terugkomen in de kast hoeven ze niet via het poeder, zodat het virus wel buiten de kast blijft. Het virus-talkpoeder-mengsel is onschadelijk voor de bijen. Het mengsel wordt naar de bloemen gebracht, waarop ook andere, minder gewenste insecten, fourageren. Het virus tast deze insecten wel aan. Omdat de bijen zoveel bloemen bezoeken, wordt het virus heel gericht verspreid. Tot nu toe brengen bijen een virus op klaver, waar de daarop levende larven van een maïs-etend insect ook hun hapje nectar halen. Het virus doodde 74-87 % van deze larven. De normale sterfte onder deze larven was 11-14 %. Ook andere insecten-virussen en andere drachtplanten worden onderzocht.

De bijen vervangen in dit geval de spuit om het bestrijdingsmiddel te verspreiden, ze werken nu als kleine loonwerkertjes.

American Bee Journal 1994(12)

Wassmelters

Zonne-energie valt zomaar uit de lucht. In een zonnewassmelter gebruiken we deze gratis energie om oude of beschadigde raten op te smelten. Nu zijn oude raten donkerbruin of zelfs zwart gekleurd door onder meer de oude pophuidjes. Deze pophuidjes zijn een belemmering voor de vloeibaar geworden was, om in de opvangbak te vloeien. Om dit te onder- vangen is het een idee om de oude raten in strippen te snijden en deze repen recht op naast elkaar in de wassmelter te zetten. Zet je nu de onderkant van de raat boven dan hellen de cellen naar beneden en de was kan ongestoord afvloeien.

Schweizerische Bienen-Zeitung 1995(2)

Bijen blazen

In de herfst zie je je buurman er mee werken of gemeentewerken of je ziet er een spot op TV over: een bladblazer. Motortje op de rug, soort stofzuiger-slang met 'blaas'mond, die alle afgevallen bladeren in een hoek blaast.

Voor de imkers is er nog een tweede gebruiks-mogelijkheid, bijen blazen. Stel je staat met de bijen op de linde en er komt veel honing binnen. Je wilt een paar honingkamers mee naar huis nemen, maar het bijenvrij maken is wat lastig. Werk je met een bijenuit-laat, dan moet je twee dagen achter elkaar naar je bij-en en daar ontbreekt vaak de tijd voor. Nu de blazer!

Je haalt de honingkamer van de kast, legt het deksel er weer op en zet de volle honingkamer op zijn kant op het deksel, zodanig dat de ramen verticaal hangen met de toplat naar je toe. Je houdt met één hand de bak vast en blaast nu tussen de raten door. De bijen worden de lucht ingeblazen voor de kast en vliegen door het vlieggat terug in de kast. Het schoonblazen van een honingkamer duurt ongeveer een minuut, van een honingkamer op broedkamer-formaat wat langer.

In Amerika en Australië worden dit soort apparaten al jaren gebruikt, vooral door de beroepsimkers.

Imkerfreund 1995(2)

Nieuw imkersblad

Naast het 'Maandblad van de Vlaamse Imkersbond' is er nu sinds januari een nieuw tijdschrift 'De Vlaamse Imker'. Het wordt uitgegeven door het Provinciaal Antwerps Verbond van Imkerverenigingen.

In de provincie Antwerpen blijken imkerverenigingen ruzie te hebben gekregen met de overkoepelende Koninklijke Vlaamse Imkersbond. Het conflict is duidelijk zo hoog opgelopen, dat het Antwerps Verbond nu een eigen blad is begonnen. En nu is er ook een andere Antwerpse Bond van Imkers opgericht, die wél wenst samen te werken met de KVIB. Jammer, zo'n versnippering!

De Vlaamse Imker, 1(1) (1995)

Braaklegging en bijenteelt

O. van Laere & L. De Wael

Sinds de recente hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Europese Unie, is braaklegging in veel bedrijven een volwaardig onderdeel van de vruchtopvolging. Op de braakliggende percelen is het toegelaten, en heeft de landbouw er voordeel bij, sommige gewassen of plantenmengsels te telen. Deze gewassen worden echter niet geogst, maar op een oordeelkundig tijdstip omgeploegd. Ze verbeteren zodoende de grondstructuur, en hebben bovendien een aantal voordelen en kenmerken, waarop we verder terugkomen.

Hoe staat de bijenteelt hiertegenover?

Laboratoria voor bijenonderzoek in diverse landen (Duitsland, België, Nederland...) hebben vrij vlug de mogelijkheid ingezien om deze nieuwe toestand te benutten met betrekking tot de bijenteelt. Als niet te oogsten gewas op braakland kan men immers honinggevende planten gebruiken! In de universiteit van Tübingen werd dit probleem onder leiding van Professor Engels bestudeerd en experimenteel onderzocht, wat aanleiding gegeven heeft tot het zogenoemde 'Tübinger zaadmengsel', dat voor wat België betreft zowel in Merelbeke als in Louvain-la-Neuve werd bestudeerd en sedert een paar jaar ook in België en in Nederland verspreid wordt. Het is nuttig dat de imker geïnformeerd is over de bredere landbouwkundige achtergrond van deze braaklandgewassen. We zullen hierop wat dieper ingaan.

Problemen

De opname van braaklegging in de teeltrotatie op een landbouwbedrijf doet een aantal vragen rijzen in verband met verschillende aspecten, waarover de beschikbare wetenschappelijke gegevens geen pasklare oplossing bieden. Of men nu bijvoorbeeld braaklegging - met een niet te oogsten gewas - als voorvrucht zal inschakelen voor bieten, maïs of aardappelen in plaats van de gebruikelijke wintergerst, ofwel als een voorvrucht voor tarwe, is een uitgemaakte zaak. De keuze zal hier afhangen van een groot aantal factoren en zal veelal bedrijfs- en zelfs perceelsgebonden zijn. Algemeen wordt van braaklegging, door het onderploegen van het bodembedekkend gewas, een verbetering van de bodemstructuur en een verhoging van de bodemvrucht-

baarheid verwacht. Deze meerwaarde kan echter geheel of ten dele verloren gaan door het optreden van bepaalde 'groeistoornissen' bij de volggewassen (legering van graangewassen; ziekten) of door een verminderde kwaliteit van de geogste producten (suikergehalte van bieten).

Braaklegging en grondvervuiling

Een van de aspecten waarover landbouwers zich in verband met de braaklegging zorgen maken, is het gevaar voor de overwoekering van de gronden door onkruiden: de zgn. 'grondvervuiling'. Slecht onderhouden braakland kan inderdaad tot grondvervuiling leiden. Zoals elke landbouwer ernaar streeft tijdens de vruchtopvolging alle percelen zo zuiver mogelijk te houden, kan dit ook bij braakgelegde percelen mits een juist gekozen en goede onderhouden bodembedekking. Van het standpunt uit van de landbouwer is de voornaamste doelstelling bij het inzaaien van een bodembedekker de hoeveelheid onkruidzaad te beperken. Hij wil zaadvorming in het jaar van de braaklegging vermijden door een goede bodembedekking en door op het gepaste ogenblik te maaïen. Op dit vlak gemaakte fouten hebben onvermijdelijk stijgende kosten voor onkruidbestrijding in het volggewas tot gevolg. Het is interessant te weten, om een voorbeeld te noemen, dat het op zwaardere, kalkarme gronden voorkomende duist (*Alopecurus myosuroides*, een grasachtig onkruid) 500 tot 3.000 zaden per bloem kan voortbrengen die langer dan tien jaar kunnen overleven. Bij klapprozen (*Papaver sp.*) kan elke bloem tot 50.000 zaden met een levensduur tot veertig jaar geven!

Braaklegging en gezondheidstoestand van de volggewassen

Op de vraag of braaklegging de ontwikkeling van parasieten in de hand werkt kan op dit ogenblik niemand een nauwkeurig en algemeen geldend antwoord geven. Een eerste aspect dat men hierbij niet uit het oog mag verliezen vanuit zuiver landbouwkundig oogpunt is het feit dat braaklegging een gunstige invloed kan uitoefenen door de verruiming van de vruchtopvolging en het bevorderen van de vermeerdering van nuttige insecten, zoals roofinsecten van bladluizen. Het feit dat mosterd (*Brassica nigra*) thans voorkomt op de lijst van toegelaten planten op

braakland, draagt bij tot de gezondmaking van de bodem doordat het de instandhouding van populaties schadelijke aaltjes tegenwerkt. In het algemeen kan het inwerken van een grote hoeveelheid organische stof door onderploegen van de bodembedekking de ontwikkeling bevorderen van een bodemmicroflora die ziekteverwekkende organismen (*Rhizoctonia* in bieten; halmdoder in granen) kan bestrijden. Er moet evenwel worden aangestipt dat braakteelten ook zekere risico's kunnen inhouden omdat zij de ontwikkeling van bepaalde parasieten begunstigen (slakken, knaagdieren, kniptorren...).

Braaklegging en stikstofbemesting

Het is belangrijk te weten welke beschikbare hoeveelheid stikstof er op het einde van de braaklegging in de bodem aanwezig is en te evalueren wat er met die stikstof na de braaklegging zal gebeuren. Dit zijn twee belangrijke factoren, die hun invloed zullen laten gelden bij beslissingen inzake bemesting van de volggewassen. Het 'Station de Phytotechniek' van het Centrum voor Landbouwkundig onderzoek te Gembloux, aan wie we een aantal van deze gegevens danken, onderzocht de aanwezige stikstof in de bodem na braaklegging en kwam tot de vaststelling dat er grote verschillen bestaan naargelang de bodembedekker. Van alle bodembedekkers geeft klaver de grootste hoeveelheid beschikbare stikstof. Wat het verloop betreft van de minerale stikstof na onderwerking van de bodembedekker, worden grote verschillen vastgesteld tussen braakland met klaver en braakland met raaigras. Raaigras heeft een negatieve invloed op de omvang van de mineralisering, zodat het opbrengspotentieel van het volggewas niet volledig tot uiting kan komen. In verband met de bijenteelt is hier dus een argument voorhanden om klaver, een bij uitstek honinggevend gewas, in te schakelen. Er moet hier echter ook worden vermeld dat in extreme gevallen de minerale stikstofhoeveelheden na braakland met klaver te groot kunnen zijn en in de diepe grondlagen kunnen terechtkomen. Vandaar dat we, zowel van landbouwkundig oogpunt als met betrekking tot de bijenteelt kunnen aanraden op braakland, indien men - zuiver landbouwkundig - een verhoging van de stikstofvoorziening beoogt, een mengsel van klaver en andere, eventueel honinggevende, planten te zaaien. Het Tübinger zaadmengsel zal natuurlijk ook in veel gevallen een aanrader zijn.

O. van Laere & L. de Wael zijn werkzaam bij het Rijksstation voor Nematologie en Entomologie, Merelbeke, België

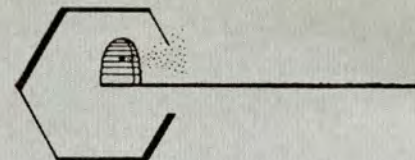
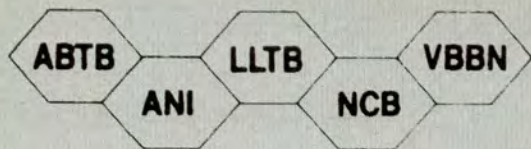
Een sprankje hoop?

P.C. Muntjewerf

Op 27 februari jl. vergaderde de werkgroep honing van de COPA in Brussel met de dag daarop een zitting bij de Europese Commissie. Wij maakten daar voor het eerst kennis met vertegenwoordigers van de imkersorganisaties van de drie nieuwe lidstaten Finland, Zweden en Oostenrijk. Deze heren waren bepaald niet blij met de toetreding tot de EU voor wat de imkers betreft. Bijvoorbeeld Finland heeft 4.000 imkers die in de korte zomer gemiddeld 40 kg honing per volk winnen maar voor de winterzit tenminste 25 kg suiker moeten bijvoeren. Voorheen kregen zij suiker tegen wereldmarktprijs geleverd en er was een stevige heffing op geïmporteerde honing. Toetreding tot de EU betekent voor deze imkers een nadeel van ca. f50,- per volk. Het sprankje hoop bestaat hierin dat de Commissie een regeling voor imkers voorbereidt die gericht is op:

- technische steun om de produktie en winning van honing te verbeteren.
- maatregelen i.v.m. de bestrijding van de varroamijt en bijenziekten.
- rationalisatie van het reizen met bijen.
- steun aan laboratoria voor het analyseren van honing.
- samenwerking met onderzoekprogramma's betreffende kwaliteitsverbetering.
- het verzamelen van betere economisch statistisch gegevens over de bijenhouderij.

Als producenten hebben wij gezegd dat dit slechts een symbolische hulp is en absoluut niet tegemoet komt aan ons dringende verzoek om financiële ondersteuning, waarvoor we unanieme steun ondervinden van het Europese Parlement. De Spaanse collega noemde de regeling 'het opschilderen van de kamer terwijl het huis op instorten staat'. Men kon zelfs niet zeggen welk budgetbedrag men voor de regeling in gedachten heeft. Zorgen maken we ons omtrent de zogenoemde susidiariteit van de lidstaten d.w.z. dat de regeling moet passen in het beleid van de lidstaten en dat deze okk een substantiële bijdrage moeten leveren. Bovengenoemde zes punten zijn nog maar zeer vaag uitgewerkt. De Raad van Ministers zal over het voorstel moeten beslissen en de vraag is of deze daarbij ook het advies van het Europese Parlement zal betrekken. Het enige positieve wat ik er in zie is dat er wellicht weer een post voor de bijenhouderij op het EU-budget verschijnt zodat we daarmee misschien een voet tussen de deur krijgen.

Van de Bedrijfsraad

Controle op preventiemaatregelen Amerikaans vuilbroed

In *Bijen* 4(2): 39-41 (1995) is een aantal preventiemaatregelen afgekondigd, bedoeld om de kans op verspreiding van Amerikaans vuilbroed (AVB) te voorkomen.

Nu zijn maatregelen goed, maar zij moeten ook nageleefd worden.

Het kan zijn dat imkers graag gebruik willen maken van koninginneteltfaciliteiten maar dan wel zouden willen weten of de maatregelen die daarvoor zijn gesteld, ook worden nageleefd. Niet dat men dan zekerheid heeft dat hun bijen dan niet besmet kunnen worden. Die garantie kan niemand geven.

De Bedrijfsraad biedt de mogelijkheid aan koninginnetelers en beheerders van bevruchtungsstations hun standen klinisch te laten onderzoeken op AVB. Na zo'n onderzoek ontvangt men een aantekening op de registratiekaart die men desgevraagd kan tonen.

Het is denkbaar dat uit dergelijke controles op termijn een *Bedrijfserkenning* kan voortkomen, hiervan is nog geen sprake. Koninginnetelers waarvan het adres bekend is, zijn reeds per brief hiervan op de hoogte gesteld. Anderen, die hun teeltmateriaal ook op AVB willen laten onderzoeken kunnen een aanmeldingsformulier aanvragen bij het secretariaat van de VBBN, Postbus 90, 6720 AB Wageningen, telefoon 08370-22422.

Ook op markten zal een controle op de lijsten van aan- en afvoer van bijenvolken plaatsvinden.

Jaarvergadering

Traditiegetrouw werd op de eerste zaterdag in maart de Algemene Vergadering gehouden van de Imkersbond van de ABTB.

In zijn openingswoord ging de voorzitter, de heer G. Hollander, nader in op een aantal actuele zaken betreffende een bijenhouderij en sprak er zijn vreugde over uit dat vrijwel alle afdelingen ter vergadering vertegenwoordigd waren. Van de actuele zaken werden door hem onder meer genoemd de problemen rond het Amerikaans vuilbroed. De kosten hieraan verbonden op basis van de Bijenwet bedragen intussen ruim f400.000,-. Deze kosten werden gemaakt om verdere uitbreiding van besmetting tegen te gaan maar vereesd moet worden dat het einde nog niet in zicht is. Om het besmettingsgevaar door het reizen tot een minimum te beperken zijn door de organisaties regelingen getroffen waarvoor de voorzitter extra aandacht vroeg. Ook attendeerde hij op het grote belang van onderzoek, voorlichting en onderwijs in de bijenhouderij, waarbij hij de afdelingen opriep om waar mogelijk cursussen te organiseren dit ook om teruggang van het aantal imkers tegen te gaan. Met betrekking tot de gang van zaken in onze bond merkte de voorzitter op dat er helaas nog steeds wat administratieve onvolkomenheden zijn maar dat deze mede te verklaren zijn uit ontwikkelingen binnen de ABTB, die hebben geleid tot de federatievorming van de land- en tuinbouworganisaties in Nederland. De gevolgen hiervan voor onze bond vormen een speciaal agendapunt in deze Algemene Vergadering.

Jaarstukken

De formele agendapunten, als jaarverslag 1994, financieel verslag, balans en begroting voor het jaar 1996 gaven geen aanleiding tot op- of aanmerkingen en werden dan ook ongewijzigd goedgekeurd. De voorzitter bracht hiervoor dank aan de vergadering en met name ook aan degenen die aan het gunstige resultaat van het afgelopen jaar hun bijdrage gaven. Het financieel resultaat 1994 sloot met een batig saldo van ruim f2.500,- en de begroting voor 1996, welke werd goedgekeurd, voorziet in een contributie van f35,- per lid, inclusief de bijdrage van f5,- per lid ten behoeve van de financiering van de Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek.

Bestuursverkiezing

Van het bestuur waren aftredend de heer G. Hollander, die onder applaus van de vergadering met algemene stemmen werd herkozen en de heer J. Lageschaar te Groenlo. Deze laatste stelde zich, na een periode van bijna 25 jaar als zodanig te hebben gefunctioneerd, niet meer herkiesbaar. De voorzitter bracht de heer Lageschaar dank voor zijn inzet voor de bijenhouderij en met instemming van de Algemene Vergadering reikte hij de gouden erespeld van

Bijen inbinden

Belangstellenden kunnen hun jaargang 1994 van *Bijen* in laten binden, ± f40,- per jaargang, twee jaargangen in één band, ± f60,- gaan kosten.

U kunt de jaargangen vóór 1 september 1995 insturen aan: Secretariaat VBBN, t.a.v. M.J.E.M. Canters, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen.

de bond uit aan de heer Jan Lageschaar. Deze dankte hiervoor op de voor hem bekende bescheiden vriendelijke wijze. Tot zijn opvolger werd door de Algemene Vergadering gekozen de heer Sprenkelder te Mariënheem, lid van de afdeling Lichtenvoorde.

Honingzemerij

De voorzitter stelde aan de vergadering voor de heer H. van Laarhoven, de nieuw benoemde directeur van de honingzemerij 'Het Zuiden', waarvan onze bond één van de drie aandeelhouders is. De heer Van Laarhoven gaf desgevraagd informatie over de gang van zaken van dit bedrijf in Boxtel. Met voldoening vermeldde hij het gereedkomen van een belangrijke uitbreiding van de bedrijfsruimte, evenals het goede financiële bedrijfsresultaat in 1994. In het voorafgaande jaar bedroeg de winst, na aftrek van vennootschapsbelasting ruim f246.000,- en de verwachting is dat het resultaat over 1994 aanmerkelijk gunstiger zal zijn. Vanaf midden zomer wordt honing geleverd aan de bedrijven van Albert Hein, waar het wordt aangeboden onder de naam 'Melvita'. Met enkele andere supermarkten zijn onderhandelingen gaande voor de levering van honing door de 'Honingzemerij'. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de kwaliteitsbewaking, waardoor met name de procesbewaking in het bedrijf een hoge prioriteit heeft. De omzet in 1994 steeg ten opzichte van het voorafgaande jaar met ongeveer 10% tot ruim 1.200.000 honing.

Statutenwijziging

Bijzondere aandacht had de vergadering voor een voorstel van het bestuur tot wijziging van de statuten van de Imkersbond. Aanleiding tot dit voorstel is gelegen in ontwikkeling in de organisatie-structuur van de ABTB, die er toe hebben geleid dat per 1 januari 1995 vrijwel alle activiteiten vande ABTB zijn overgegaan in een federatie met andere land- en tuinbouworganisaties in LTO Nederland. Dit betekent onder meer dat het Secretariaat van de ABTB in Arnhem inmiddels is opgeheven en de werkzaamheden voor wat betreft Gelderland, Overijssel en Utrecht zijn overgenomen door LTO MidOost met een eigen kantoor te Deventer. In nauw overleg en met instemming van het bestuur van de ABTB, is het bestuur van de Imkersbond tot de conclusie gekomen dat de bestaande band van de Imkersbond met de ABTB dient te worden beëindigd. Daartoe werd aan de Algemene Vergadering voorgesteld tot een zodanige wijziging van de statuten. Bij de behandeling van dit voorstel bleek ter vergadering uit de vele vragen en opmerkingen onder meer het volgende:

- van de dertig artikelen in de statuten van de Imkersbond hebben er zeventien in meerdere of mindere mate betrekking op de bestaande relatie met de ABTB.
- Van de zijde van de ABTB is alle medewerking verleend om te komen tot het onafhankelijk maken van de Imkersbond inclusief de financiën.
- Het onderbrengen van de Imersbond bij de LTO stuit op een aantal praktische bezwaren, waardoor dit niet te realiseren is.
- Een verdere samenwerking van georganiseerde imkers zal door de Imkersbond ook in de toekomst worden nagestreefd.

Na uitvoerig beraad besloot de Algemene Vergadering

Voorzitter G. Hollander reikt de gouden bondsspeld uit aan de heer J. Lageschaar.

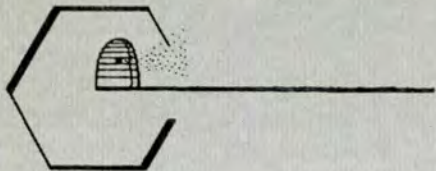
akkoord te gaan met het voorstel van het bestuur tot statutenwijziging. De afdelingen kunnen tot 1 juli 1995 aanvullende voorstellen indienen, zodat in een volgende Algemene Vergadering een concept-tekst voor de gewijzigde statuten ter goedkeuring kunnen worden voorgelegd.

Imkerij in Nepal

De heer R. de Vries, projectmedewerker van de SNV, vertelde in een boeiend betoog over zijn ervaringen met voorlichting en training over bijenhouderij voor bijenhouders in Nepal. De heer De Vries was in dit land werkzaam in een project opgezet door Nederland en de Overheid van Nepal, die er in vertegenwoordigd is met een 40-tal functionarissen. Beoogd wordt voorlichting en training te geven in de vorm van zeer concrete projecten als gebouwen en apparatuur, waarmee een structurele verbetering van de bijenhouderij mogelijk is. Een groot deel van de boeren houdt bijen soms in holle boomstammen, maar ook vaak in daartoe uitgespaarde ruimten in de muren van de woningen. Men is weinig gemotiveerd voor het investeren in de bijenhouderij, mede omdat ook zonder veel kosten twee keer per jaar kan worden geoogst. Klimaatverschillen in het land zijn groot; in sommige streken kent men geen periode van inwinteren, elders een periode van vier maanden. Men kent twee bijenrassen, waarvan de één (een grote bij) in de openlucht bouwt en de ander in een donkere ruimte. Door het streven naar productie en verkoop van honing en was probeert men de boeren-imkers meer te motiveren voor het houden van bijen.

Tot slot

In deze Algemene Vergadering werd met een dankwoord en een bloemetje afscheid genomen van mw. J. Vleeming-van de Sande, als lid van de redactie van Bijen en werd haar opvolgster de heer W. Wieleman aan de vergadering voorgesteld. Bij de rondvraag kwamen nog zaken aan de orde als meer aandacht voor onderzoek en voorlichting; bijdrage Ambrosiushoeve; reizen naar drachtgebieden; ziektebestrijding. Al met al een zeer geanimeerde vergadering waarvan door een groot aantal aanwezigen op constructieve wijze werd deelgenomen.

Cursus korfvechten

*mw. A. v.d. Linden, Bijenhoudersvereniging
St. Ambrosius, afd. Boekel e.o.*

Op verzoek van onze leden is begin van dit jaar een cursus 'korfvechten' van start gegaan, waaraan drie dames en elf heren hebben deelgenomen. Najaar 1994 bestond hiervoor reeds belangstelling, doch eerst moest de tijd daar zijn: de bunt was 'rijp' was om gesneden te worden en gedroogd. Zaterdag 28 januari jl. vond in Scholengemeenschap 'De Stroom' (LAS) te Gemert een Open Dag plaats. Hier werd aan het publiek getoond hoe het vlechten in zijn werk gaat.

Indien zich in 1996 weer de mogelijkheid voordoet om zo'n cursus te starten, willen wij daaraan graag voldoen en kunnen belangstellenden zich opgeven voor deelname.

Zaterdag 11 maart vond tijdens de laatste les de afsluiting plaats. Leraar P. Gijsbers reikte tijdens de koffiepauze aan alle deelnemers een 'diploma/getuigschrift' uit, voorzien van het resultaat en eventuele opmerkingen.

Annie van de Linden dankte de leraar en zijn 'hulp' voor de wijze waarop zij de cursisten het 'korfvechten' onderwezen en overhandigde hen een attentie.

Scholengemeenschap 'De Stroom' ontving een korf ten behoeve van het onderwijs.

Wij hopen volgend jaar opnieuw een cursus 'korfvechten' voor beginners en gevorderden te kunnen starten. Informatie hierover volgt later.

Uitreiking gouden spelden

J. Hendrickx, Bijenhoudersbond Rijsbergen

Op de algemene jaarvergadering van 16 februari j.l., was Bondsvoorzitter Cees Roelen aanwezig en wel met een speciale reden. Er waren namelijk drie leden die veertig jaar lid waren van de Bond. Dit waren de heren Jan Adreiaansen, Jan Martens en Frans de Bruin. Cees Roelen sprak eenieder persoonlijk toe en reikte vervolgens de gouden speld uit waarna op de jubilarissen een toast kon worden uitgebracht.

7 mei Bijen- en Plantendag Beusichem

De VBBN subvereniging West-Betuwe beheert op recreatiegebied 'De Meent' te Beusichem een bijenstal. In de zomermaanden zijn hier op zondagmiddagen twee imkers aanwezig om belangstellenden bekend te maken met het houden van bijen en wat bijen voor de natuur betekenen. Op verzoek kunnen ook scholen, jeugdvakantieweken etc. hier voorlichting krijgen en de stal wordt tevens gebruikt voor het praktische gedeelte van de imkerscursussen. Op 7 mei a.s. opent de vereniging het seizoen op de Meent met een Bijen- en Plantendag. De bijenstal is te bezichtigen en er zijn stands waar men bijenprodukten kan proeven, keuren of kopen. Men kan kaarsen rollen of van koffie of thee met honinggebak genieten. Bijen-filatelie en natuurfotografie. Ook voor imkers zijn er interessante zaken. De drachtplantenbeurs - met planten en zaden - is zeker de moeite waard. Er werken ook andere Natuur- en Milieuverenigingen mee om deze dag tot een geslaagde dag te maken.

Voor informatie, 03445-1773.

Tot ziens!

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Ik kan niet nalaten even terug te kijken op de Algemene Vergadering. Al is het maar omdat je daarna even opgelucht adem kunt halen, na alle voorbereiding en spanning hoe het zal verlopen. Mijn beleving is dat het een plezierige vergadering was, met nogal wat afwisseling in sprekers en daardoor ook een mengeling van bestuurlijke en 'bijen'zaken. We hoorden het betrokken verhaal van Daan Lems, één van de slachtoffers van Amerikaans vuilbroed (AVB); Jan Dommerholt leidde ons heel helder door de 'preventieregels' heen met een oproep deze minimale regels nu toch echt in acht te nemen, en Fieke Bos vertelde over het werk in de Achterhoek aan de hand van mooie dia's en over haar projecten op de scholen in de omgeving.

Nieuw was dat wij nu probeerden de vergadering te beperken tot de morgen. Dat liep een beetje uit o.a. door de enthousiaste verhalen van onze gastsprekers, maar diverse

bezoekers verzekerden mij dat zij zich niet hadden verveeld en dit een betere opzet vonden. Mocht u nog suggesties hebben voor de volgende keer, laat het weten. Een harmonieuze vergadering met eerder te weinig dan te veel kritiek. Dat is ook wel begrijpelijk omdat we de agendapunten tevoren al goed doorsproken hadden in de groepsvergaderingen. Opvallend was dat onze juridisch adviseur Mr. P.D. den Bruigom zich dit keer niet behoefde te laten horen. Maar we hadden ook nauwelijks zware besluiten te nemen; het ging veel meer over de lopende processen van bestrijding van AVB en de financiële perikelen rondom de Ambrosiushoeve. Dat zal ongetwijfeld leiden tot besluiten over de contributie in de volgende AV. Het is een goed bericht dat alle organisaties unaniem zich sterk willen maken voor het voortbestaan van dit onderzoeksinstituut en daar ook financiële consequenties aan willen verbinden.

Natuurlijk zullen de protesten tegen contributieverhoging komen. Zou onze zuinigheid een bijwerking van het bijengif kunnen zijn? Ik heb echter laten zien dat in de afgelopen drie 10-jaarsperioden de contributieverhoging in de laatste tien jaar verreweg de laagste was. We zijn dus netjes gespaard maar dat kan zo niet blijven.

Wij namen afscheid van drie Hoofdbestuursleden, Gerrit - Henseler, Wim van den Hoeven en Pierre van Assche.

Alle drie met een fikse staat van dienst. Wij bedankten Gerrit Henseler omdat hij weer twee jaar in het HB zitting nam als penningmeester en voor de besparingen die hij heeft ingevoerd. Wij bedankten Wim van den Hoeven voor tien jaar lid van het oude DB en het nieuwe HB, voor zijn voorzitterschap van de commissie Ziektebestrijding, voor vele jaren vertegenwoordiging in de Bedrijfsraad en het Landbouwschap, het bestuur van de Ambrosiushoeve en voor de introductie van kantoorautomatisering in het Bijenhuis. Wij bedankten Pierre van Assche voor zeven jaar lidmaatschap van DB en HB en bijna al die tijd ook vertegenwoordiger in de Bedrijfsraad en het Landbouwschap. Voor zijn stabiliserende rol en voor zijn trouw aan het bestuurswerk ondanks de afstand Wageningen-Terneuzen. Ook hier spreken wij nogmaals onze dank aan hen uit. Wij verwelkomden twee nieuwe HB-leden: Cees Bos uit Laren (Gld) als nieuwe penningmeester en Bas van Kuijk uit De Lier als bestuurslid, terwijl Catharien Reker werd herbenoemd. Ik wens jullie een plezierige en vruchtbare tijd toe in onze club.

In de 'Werkgroep lange-termijn-beleid-AVB' zijn wij druk doende om op nuchtere en effectieve wijze een controle te organiseren op de preventieregels van de Bedrijfsraad. Wij doen dat op basis van vrijwilligheid en zo goedkoop mogelijk. Het zou mooi zijn als dit zich geleidelijk ontwikkelt tot een goed georganiseerd Bijengezondheidsbeleid. Op dit moment zitten wij midden in de afwegingen en ik kan er nu nog niet exacter over zijn. Laat ik volstaan met ons allen toe te wensen dat deze voorzorgsmaatregelen achteraf niet zo nodig bleken te zijn.

Verslag HB-vergaderingen

18-1 en 1-3 1995

Heyta van der Reijden-Rynja

Aanvraag spelden

Het gebeurt wel eens dat tweemaal dezelfde onderscheiding wordt aangevraagd, bijvoorbeeld voor de tweede maal een zilveren speld terwijl de imker in aanmerking komt voor een vergulde speld, of twee jaar achter elkaar dezelfde onderscheiding voor dezelfde imker. Als u eraan twijfelt of iemand de afgelopen twintig jaar een speld heeft ontvangen kunt u even contact opnemen met het algemeen secretariaat van de VBBN, wij zoeken het voor u uit. Voor een imker die alle spelden al heeft, maar toch nog in aanmerking komt voor een onderscheiding kan een oorkonde worden aangevraagd.

Ambrosiushoeve

Dhr. Vunderink is voorzitter van een werkgroep die zich de afgelopen maanden heeft gebogen over de toekomst van de financiering van de Ambrosiushoeve. De werkgroep heeft een lijvig rapport geschreven dat op 20 maart in de Bedrijfsraad besproken zal worden. Het zit er in dat de imkers meer moeten gaan betalen voor onderzoek, op welke wijze en om welk bedrag het gaat is nog niet zeker.

Amerikaans vuilbroed

Door de Veterinaire Dienst is een werkgroep Amerikaans vuilbroed ingesteld. Ook hiervan is dhr. Vunderink voorzitter. Deze werkgroep houdt zich bezig met de haalbaarheid van het stellen van regels en de controle daarop. Op 6 maart zijn de ideeën besproken met de Bedrijfsmatige Imkers en de Koninginneteeltcommissie. Meer mededelingen volgen op de Algemene Ledenvergadering.

Boekje 'Bakker'

Het bekende postorderbedrijf in tuinbenodigdheden Bakker Hillegom heeft een boekje uitgegeven met de titel 'Bijen, bloemen en vruchten'. Het boekje is geschreven met behulp van informatie van de VBBN en van de voorzitter, die ook diverse dia's heeft geleverd. Voorlopig zijn 3.000 exemplaren van het boekje besteld, te koop voor f 0,75 per stuk. Getracht wordt om het boekje over te nemen en als VBBN-product te drukken, voorzien van het logo van het Europees Natuurjaar.

Boekje Otto de Kat

Het boek 'Het Bijenjaar' is gereed, samengesteld uit maandpraatjes zoals die enkele jaren geleden door de heer De Kat in het 'Groentje' werden gehouden. Een waardevol boekje voor beginners, maar ook gevorderde imkers zullen er veel plezier aan beleven.

Commissie Onderwijs

In november 1995 wordt een themadag Onderwijs gehouden. Deze dag is bestemd voor groepsbesturen, bijenteeltleraren, medewerkers van AOC's (Agrarisch Opleiding Centrum) en verder een ieder die geïnteresseerd is in onderwijs.

Binnen de commissie Onderwijs is het idee geopperd om weer een soort praktijkexamen in te stellen voor cursisten die een 'grijze' beginnerscursus hebben gevolgd, of mensen die zichzelf via boeken hebben geschoold.

In diverse stukken, o.a. in Bijen, is er sprake van geweest dat het nieuwe werkboek per 1 januari beschikbaar zou zijn. Het heeft echter veel meer tijd en werk gekost dan aanvankelijk werd gedacht. Het boek is nu in concept gereed, de commissie wil het echter eerst 'uitproberen' voordat het in de handel komt. Daarom worden enkele cursussen, bij wijze van proef, gegeven met het 'werkboek nieuwe stijl'. Na afloop van deze cursussen wordt het boek geëvalueerd en eventueel bijgesteld. Tot die tijd zijn bij de afdeling Handel nog voldoende exemplaren van het 'Werkboek Bijenhouden' van J.J. Speelziek in voorraad.

Binnenkort zal een gesprek plaatsvinden met vertegenwoordigers van imkersorganisaties en agrarische opleidingscentra over de toekomst van de opleiding tot bijenteeltleraar. Sinds de laatste bezuinigingen is deze opleiding haast onbetaalbaar geworden, de vraag is ook of deze opleiding nog via de STOAS gegeven moet worden, of dat het in eigen beheer van de imkersorganisaties kan gebeuren.

Contributieinning

80% van de contributie was in januari binnen. De inning verloopt over het algemeen naar volle tevredenheid van zowel leden als penningmeesters.

Externe contacten

In het kader van het Europees Natuurjaar heeft de VBBN, samen met de Vlinderstichting, de Kon. Maatschappij voor Planten en Tuinbouw, het IKC-Natuurbeheer en het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek een Platform 'Bloeiend groen in de woonomgeving' opgericht. Het platform heeft voor diverse activiteiten subsidie aangevraagd bij de organisatie van het Europees Natuurbeschermingsjaar 1995. Deze organisatie kon helaas geen geld beschikbaar stellen, wel zijn de plannen met zoveel enthousiasme ontvangen, dat het Platform is aangewezen als landelijk coördinatiepunt van de actie 'Handen uit de mouwen' onder het motto: natuur om je huis. Er wordt een algemene folder uitgegeven, gesponsord door de stichting 'Doen', er komt een boek over vlinders, bijen, reptielen, bermen etc. Het landelijk contactadres voor de diverse activiteiten ligt bij de VBBN.

Handel

De afdeling Handel heeft op dit moment twee zieken, mw. C. van Dam die de winkel en de bestellingen verzorgt, en dhr. J. Hoogstede die de kunststraafabricage verzorgt. Beiden krijgen van het HB veel sterkte en een bloemetje. Het werk wordt intern en met behulp van vrijwilligers grotendeels opgevangen. In de winkel komt pinapparatuur.

Max Havelaar

De stichting Max Havelaar heeft steun gevraagd van het HB voor de verkoop van honing uit Derde Wereldlanden. Het HB heeft deze steun toegezegd onder twee voorwaarden: de steun wordt uitsluitend gegeven uit solidariteit van de kleine Nederlandse producent met de kleine producent uit de Derde Wereld om te trachten een eerlijke prijs

te krijgen voor een goed kwaliteitsprodukt, niet om de verkoop van buitenlandse honing te stimuleren. Ten tweede moet de Stichting ervoor zorgen dat de geïmporteerde honing gegarandeerd vrij is van AVB-sporen. Max Havelaar verwacht 2% van de honingverkoop in handen te krijgen.

Open Dag

Besloten wordt om dit jaar geen Open Dag te houden, de volgende Open Dag zal plaatsvinden in 1997, het Jubileumjaar. Wel zal aan het eind van het seizoen een 'koopjesdag' georganiseerd worden. Nadere berichten daarover volgen nog.

Registratiebewijs

Nog steeds is niet duidelijk in welke vorm een registratiebewijs aan alle Nederlandse imkers zal worden uitgereikt. Wel duidelijk is dat het dit jaar al nodig is voor het reizen naar drachtgebieden, overlarfdagen en bevruchtungsstations. De afzonderlijke imkersorganisaties hebben besloten dit jaar nog met de oude lidmaatschapskaarten te werken. Op de ledenlijsten die aan de VBBN-secretarissen zijn uitgereikt staat voor ieder lid een nummer, dit nummer dient ook op de kaart te worden vermeld.

Subverenigingen

Een subvereniging stelde de vraag of er een handleiding bestaat voor besturen van een subvereniging. Zo'n handleiding kan worden gebruikt bij werving van bestuursleden, maar ook om niet-functionerende besturen op hun taken te wijzen. Een dergelijke handleiding bestaat nog niet, het lijkt het HB echter een goede zaak daar in de eerstvolgende vergadering van groepen en HB over te praten, inventariseren welke concrete problemen er liggen en er iets aan proberen te doen.

De subvereniging Epe heeft van het HB toestemming gekregen om over te stappen van de groep Veluwe-Noord naar Veluwe-Zuid.

In Gennep is een nieuwe subvereniging opgericht: alle nieuwe leden, hartelijk welkom bij de VBBN.

Vorbereiding groepen/HB

De volgende vergadering van groepsbesturen met HB was gepland op 29 april. In verband met de viering van Koninginnedag op die datum, heeft het HB besloten om de vergadering één week te verplaatsen, naar 22 april.

Uitleen materialen

Heyta van der Reijden-Rynja

Voor markten, manifestaties, lezingen of bezoeken aan scholen en bejaardencentra heeft de VBBN de volgende materialen in de uitleen. Voor VBBN-leden zijn hieraan geen kosten verbonden, behalve eventuele portokosten. Niet-VBBN-leden kunnen ook materialen lenen, zij betalen f5,- administratiekosten. De panelen, kasten en korven en ander expositiemateriaal kosten f25,- per gelegenheid.

- Opvouwbare panelen met 32 foto's + ondertiteling
- Videobanden (uitgebreide lijst van titels op aanvraag)
- TV met ingebouwde videorecorder

- Dia-series:
- 'Amerikaans vuilbroed (40 st.),
- 'Bomen en Bijen' (gemaakt in 1987 ter ere van de Boomfeestdag, 24 st.) en
- 'Bijen en Bijenteelt' (50 st., algemene serie)
- Diaprojector + scherm
- Posters en fotoset (12 st)
- Microscoop en binoculair
- Expositiematerialen: opengewerkte kast, observatiekastje met bijen, korven, imkersmaterialen, etc.

Propagandapakketten

VBBN-subverenigingen en VBBN-leden kunnen tegen portokosten een propagandapakket aanvragen voor bijvoorbeeld markten, lezingen, scholen. In het pakket vindt u vijftientig exemplaren van de volgende folders:

- **Bijen en bijenteelt:** in deze folder vindt zowel de leek als de geïnteresseerde bijenhouder informatie over het bijenvolk, over imkers en over het nut van de honingbij. Maar ook tips voor tuinliefhebbers en gemeentelijke groenbeheerders.
- **Over honingbijen en bijenprodukten:** een folder over de verwerking van nectar tot honing, de goede eigenschappen van honing en andere bijenprodukten.
- **Over bijenprodukten en gezondheid:** het vervolg op de vorige folder waarin wordt ingegaan op de heilzame werking van diverse bijenprodukten.
- **Het bijenvolk: ontwikkeling en werkverdeling:** een folder over de ontwikkeling van ei tot bij en de taakverdeling binnen het volk.
- **Dansend in het donker: alles over de bijentaal:** de verschillende dansen en hun betekenis.
- **Infoblad inzaai braakliggende gronden:** een folder over het inzaaien van drachtplanten als een stuk land tijdelijk niet gebruikt wordt, bijvoorbeeld te gebruiken als informatie voor boeren of gemeenten. De kosten en een aantal voorbeeldmengsels worden gegeven.
- **Infoblad drachtplanten en bestuiving:** een folder over het economische en het ecologische nut van honingbijen en het belang van een gevarieerd drachtgebied.
- **VBBN, de vereniging voor actieve bijenhouders:** een wervingsfolder met opgaveformulier. Op verzoek kan deze folder per subvereniging worden aangepast met de eigen gegevens.

Tien exemplaren van de folders:

- **Wat doet de VBBN voor haar leden: vaak horen we de vraag 'Wat hebben we nu eigenlijk aan Wageningen?'. Deze folder geeft daar uitgebreid antwoord op.**
- **De bereiding van Mede: een bulletin van de commissie Honing over de geschiedenis en de bereiding van mede (honingwijn), inclusief stap voor stap recept.**
- **Bijenhouden, hoe doe je dat?: een tienbladig boekje over de eerste stappen op het imkerspad: wat houdt bijenhouden in, wat heb je ervoor nodig, waar vind je hulp en informatie.**

Verder vindt u in het propagandapakket een aantal oude nummers van Bijen, enkele prijslijsten en informatie-gidsen. De informatiegids 1995 is voor geïnteresseerde leden te bestellen door overmaking van f2,80 op rekening 84.68.01 t.n.v. 'VBBN Wageningen', onder vermelding van 'infogids', of schriftelijk met bijsluiting van f2,80 aan postzegels.

De volgende folders zijn meer specifiek voor imkers. Ze maken geen deel uit van het propagandapakket, maar kunnen apart worden aangevraagd (tot vijftientig exemplaren gratis).

- **Infoblad Amerikaans vuilbroed:** over het herkennen en voorkómen van AVB.
- **Amerikaans vuilbroed, hoe nu verder:** een informatiebulletin voor imkers en subverenigingen die van heel dichtbij worden geconfronteerd met AVB: wat zijn de noodzakelijke stappen, wat gaat er gebeuren?
- **Meting suikergehalte:** een technisch bulletin van de commissie Honing over het gebruik van de refractometer.

In het verleden bevatte het propagandapakket vijftig exemplaren van de toen aanwezige folders. Sinds het aantal onderwerpen is uitgebreid ontvangt u per pakket vijftientig exemplaren. Meer exemplaren zijn tegen betaling van f0,20 per stuk te bestellen. Niet-VBBN-leden kunnen ook gebruik maken van onze folders. In dat geval berekenen we naast de portokosten f 0,20 per folder + f 5 administratiekosten.

Nieuw:

De maandpraatjes die Otto de Kat in het 'Groentje' (het vroegere maandblad van de VBBN) schreef, zijn nu gebundeld tot een aantrekkelijk boekwerkje 'Het Bijenjaar'. Zeer geschikt voor beginnende imkers, bijvoorbeeld als welkomstcadeautje van de subvereniging? Ook gevorderde imkers zullen trouwens veel hebben aan de beschreven maandactiviteiten. Informatie hierover bij het Bijenhuis te Wageningen.

Imkerreis naar Duitse Bijenproefstations

Groep Friesland en Drente van de VBBN organiseren samen op zaterdag 24 juni een excursie naar een tweetal proefstations van de Duitse Imkerbund in de buurt van Hamburg. De reis wordt begeleid door niemand minder dan Dipl. Ing. F.K. Tiesler, de Zuchtberater van de DIB, dat wil zeggen, degene die voor heel Duitsland de koningin teelt coördineert. Hij zal ook een lezing over dit onderwerp verzorgen.

We kunnen deze dag uitvoerig kennismaken van de wijze, waarop in Duitsland teelt en selectie van bijen wordt uitgevoerd en de resultaten daarvan aanschouwen. Behalve imkers uit Friesland en Drente zijn ook anderen van harte welkom. U kunt zich opgeven vóór 15 mei bij: Wim de Kleine, 05910-21958 onder gelijktijdige overschrijving van f100,- op RABO-rekening 34.96.12.404 t.n.v. de penningmeester van Groep Drente in Oosterhesselen. De bus vertrekt om 07.00 uur uit Assen.